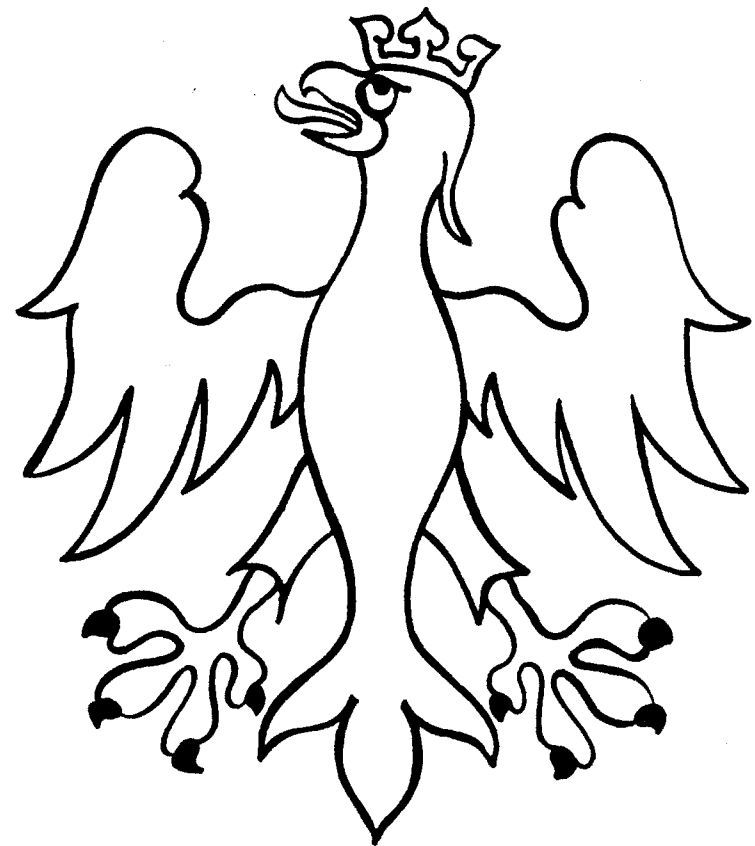

ORLICE

ČASOPIS PRO GENEALOGII, HERALDIKU
A DALŠÍ POMOCNÉ VĚDY HISTORICKÉ

1/92

KLUB GENEALOGŮ A HERALDIKŮ
při DK Vítkovice, Ostrava

Adresy autorů:

Dr. Paul Peucker, Broederplein 11 3703 CC Zeist, Nizozemí
PhDr. Ladislav Vrteľ, Ministerstvo vnútra SR, Heraldická komisia,
Križkova 7, 811 04 Bratislava
Ladislav Čisárik ml., Rajčianska 38, 821 07 Bratislava
Eric R. Ooijselaar, Algemeen Rijksarchief, Prins Willem -
Alexanderhof 20 2595 BE, 's - Gravenhage,
Nizozemí
Vladimír Markl, Lesní 803, 735 14 Orlová - část Lutyně

ORLICE - časopis pro genealogii, heraldiku a další pomocné vědy
historické, vydává Klub genealogů a heraldiků Ostrava, p. s. 217,
729 17 OSTRAVA 1. Zodpovědný redaktor: Vladimír Markl. Návrh
obálky: Jan Čáka. Tisk: PROPIS, Koksární 15, 702 00 Ostrava 1.

Články, drobné příspěvky, informace, recenze, dotazy i případnou
inzerce zasílejte laskavě přímo na poštovní schránku KGHO.

Vážení přátelé,

nebývá zvykem běžně zařazovat na přední stranu časopisu úvodní slovo. Dovolte nám, abychom v případě tohoto čísla ORLICE učinili výjimku. Rok 1992 je natolik významný nejen pro Československo, ale pro většinu kulturního světa, že jsme se rozhodli věnovat větší pozornost 400-letému výročí narození významného pedagoga Jana Amose Komenského a době, ve které žil. Tohoto tématu se dotýkají články s názvy: "J. A. Komenský 1592 - 1670", "Půtník J.A.K. na Slovensku (1650 - 1654)" včetně obsáhlejší zprávy o heraldické výstavě v Haagu. Holandsko, poslední útočiště J. A. K. si přiblížíme statí "Cesty Nizozemím", stejně jako zdejší archivy, články "Archivy" a "Státní archivy v Nizozemí".

Víme, že k uvedenému výročí toho bylo napsáno dost, stejně tak, jako řečeno na několika proběhnuvších seminářích věnovaných životu a dílu ojedinělého myslitele v dějinách naší vlasti. Snad ale nebude od věci rozšířit toto spektrum i některými postřehy holandských a slovenských badatelů v různých rovinách a dobu J. A. K. si přiblížit několika méně známými rodopisnými i heraldickými fakty, včetně uměleckých prvků.

Náš obdiv a poděkování zaslouží pan Drs. W. Engelbrecht, jehož ochotou jsme se mohli seznámit, byť velmi letmo, s Holandskem, kde se ujal úlohy hostitele, průvodce, tlumočníka i zprostředkovatele v jedné osobě. Bez jeho přispění by se neuskutečnila ani heraldická výstava, k níž přeložil z češtiny a slovenštiny veškeré komentáře, stejně jako text na propagačním plakátu. Za rozšíření poznatků o Limbursku a hlavně Haagu, děkujeme touto cestou panu H. Engelbrechtovi seniorovi, bez jehož upozornění na zajímavosti obou oblastí by byl náš pobyt nesmírně ochuzen.

Výbor KGHO

"Můj život byl putováním, neměl jsem domov. Bylo to neustálé stěhování, nikde a nikdy jsem nenašel trvalé bydliště...", psal Jan Amos Komenský v roce 1668 v *Unum Necessarium*, jednom ze svých posledních děl. Bylo mu tehdy 76 let a poslední léta svého života už trávil v Amsterdamu.

Jan Amos se narodil dne 28. března 1592 v Nivnici u Uherského Brodu na východní Moravě. Jeho otec Martin Komenský zemřel, když Janovi bylo deset let; o rok později mu zemřela i matka Anna i obě sestry. Od této události se datuje jeho putování. Zpočátku byl vychováván tetou ve Strážnici, ale když bylo město dobyté, vydrancováno a vypáleno, vrací se jako třináctiletý chlapec zpět do své rodné vsi ke svému pěstounu, tamnímu mlynáři, kde se po další tři roky učí řemeslu. Díky malému dědictví se mohl Komenský imatrikulovat na latinské škole Jednoty bratrské v Přerově, kde strávil opět tři roky svého života.

Jednota bratrská (*Unitas fratrum* nebo *Broedergemeente*) byla církev, ke které se hlásili už Komenského rodiče. Ten také zasvětil celý svůj život této církvi, zprvu jako učitel, později kazatel a biskup. Jednota bratrská vznikla v roce 1457 v Kunvaldu v severovýchodních Čechách a odtud se rozšířila jako samostatná protestantská církev do celých Čech a přes Moravu dále do Evropy. Zprvu bylo vyznání příslušníků Jednoty tolerováno, později byli její členové pro svou víru pronásledováni.

V roce 1611 odešel Komenský do Herbornu, aby zde studoval teologii. Tam na něj měli vliv, hlavně svým chiliastickým myšlením, profesori Jan Piskatorius a Jan Jindřich Alsted. Od druhého z profesorů se naučil pracovat s poznámkami vedenými na kartičkách a tohoto způsobu práce už používal celý život. Alsted ovlivnil Komenského myšlení také svými teoriemi o harmonickém uspořádání vesmíru. V roce 1613 pokračoval Komenský ve studiích na Heideberské univerzitě. Tu měl možnost sledovat práci teologa Davida Pareau a jeho snahy o sjednocení různých protestantských učen. I tento vliv nebyl nezanedbatelný pro budoucí orientaci Jana Amose.

Po návratu z Heidelbergu v roce 1614 se Komenský ujímá vedení školy v Přerově. O dva roky později se stal farářem Jednoty bratrské. V roce 1618 se oženil se svou první ženou Magdalenou Vizovskou, která ho též rok následovala do jeho nového působiště - slezského Fulneku, kde působil jako kazatel a učitel. Jejich štěstí nemělo dlouhého trvání, v roce 1620 protestanté prohráli bitvu na Bílé Hoře a o rok později dobyli španělští vojáci Fulnek. Při požáru vzala za své knihovna a Komenský útěkem zachránil pouze holé životy své ženy a dětí. Pro Komenského rodinu nastaly zlé časy, nouze byla příliš velká a stala se příčinou rodinné tragédie. Až na Komenského všichni zemřeli na mor.

Komenský našel s jinými protestantskými představiteli útočiště na zámku v Brandýse. Zde napsal známý *Labyrint světa a ráj srdce*, ve kterém popisuje bloudění člověka přes zmatený svět k věčnému štěstí. V tomto období navíc začal s výzkumem, který jej provázel až do smrti; bylo to psaní pansofie, všemoudrosti, do které měly být zahrnuty všechny lidské a božské znalosti a uspořádány do jednoho systému. V roce 1624 se podruhé oženil a to s Dorotou Cyrillovou.

Čechy navždy opouští v roce 1628 a jeho kroky vedou do polského Lešna, centra tamní Jednoty, jejíž vznik se datuje rokem 1547. V místě pracuje Komenský jako učitel a farář. Zde byl také v roce 1632 zvolen biskupem Jednoty bratrské.

Pedagogické a pansofické myšlenky Komenského přesáhly svým významem rámec Evropy. Dostal pozvání z Anglie, Francie a dokonce od Harvard College v Massachusettsu. V roce 1642 cestoval biskup do Švédska, kde se seznámil s Nizozemcem De Geerem. Tento kontakt se ukázal velmi důležitým pro další Komenského činnost. Holanďan, který se usadil v Norrköpingu jako obchodník se zbraněmi, seznámil biskupa s kancléřem Axelem Oxenstiernou a později i s královnou Kristinou. De Geer slíbil Komenskému finanční podporu pro Jednotu bratrskou v Polsku a Uhrách za podmínky, že se biskup usadí v polském Elblingu, kde by se věnoval psaní pedagogických děl.

V roce 1648 se Komenský opět vrací z Elblingu do Lešna. Je uzavřen Vestfálský mír, který však nepřinesl Jednotě bratrské žádné výhody a uznání. Ve svém zklamání publikoval Komenský *Kšaft umírající matky Jednoty bratrské* (1650). Před tím, krátce po přestěhování do Lešna, umírá i jeho druhá žena Dorota.

S třetí manželkou, Janou Gajusovou, odešel Komenský, který mezi tím převzal vedení celé Jednoty bratrské, do Blatenského Potoka v Sedmíhradsku. Tam napsal svá nejslavnější díla Orbis Pictus a Schola Ludus, která proslavila biskupa jako obnovitele školství.

Do Lešna se Komenský opět vrací už v roce 1654. Zde jej potkalo další neštěstí. Po vpádu Švédů na polské území se příslušníci Jednoty houfně přidávají na stranu útočníků. Poláci, kteří v roce 1656 dobyli Lešno zpět, jako odvetu za tento čin město zapálili a tak již potřetí v životě ztrácí Komenský nejen svůj majetek, ale velkou část svého celoživotního díla.

Novým útočištěm Komenského se stal holandský Amsterdam. Vavřinec De Geer, syn biskupova protektora Ludvíka, který v roce 1652 zemřel, zde Komenského finančně podpořil a opatřil mu i byt, jen aby mohl pokračovat ve svých výzkumech. O jeho dílo se dokonce zajímali amsterodamští starostové. Namísto úmyslu financovat některé pansofistické dílo De Geerem, tito lidé z městských peněz uhradili vydání jeho pedagogických děl. Tak vyšla v roce 1657 Opera didactica magna, které kolébkou bylo město Amsterdam.

Díky podpoře rodiny De Geerů se mohl Komenský věnovat výzkumu disciplíny, kterou nejvíce miloval - pansofii. Chtěl načrtnout všezahrnující systém moudrosti, ve které by byla božská zjevení a lidské znalosti spojeny v jedno a tím by se lidská duše mohla stát obrazem všemohoucího boha. Ve stejném světle musíme vidět i jeho pedagogické dílo. Sám napsal ve své knize Opera didactica omnia: "Co jsem psal pro mládež, nepsal jsem jako pedagog, nýbrž jako teolog".

V roce 1670 zemřel Komenský v Amsterdamu. Podle vlastního přání byl pohřben ve valonském kostele v Naardenu. Bohužel, důvody tohoto kroku neznáme. Teprve v roce 1929 byl jeho hrob znovu objeven. V roce 1937 byl kostel, v té době už sloužící jako mauzoleum, věnován českému národu.

Prameny a literatura:

- Blekastad B.: Comenius. Versuch eines Umrisses von Leben, Werk und Schicksal. Oslo - Praha 1969
- Viet J. D.: Johann Amos Comenius mit Selbstzeugnissen und Bilddokumenten. Hamburg 1991.
- Linde van der V. M.: De wereld heeft toekomst. Jan Amos Comenius over de hervorming van school kerk en staat. Kampen 1979.
- Rood W.: Comenius and the Low Countries. Amsterdam 1970.
- Scheuler H
- Schröer H: "Comenius" v Theologische Realenzyklopädie 8 Berlin 1981, s. 162 - 169.

Resumé:

J. A. Komenský, der grosse Denker und Paedagoge, hatte ein sehr schmerzliches Leben verlebt. Immerfort war er gezwungen seinen Wohnort ändern, sogar seine Heimat verlassen. Er war ihm nicht möglich manche wissenschaftlichen Werke beenden. Dreimal wurden seine schriftlichen Bemerkungen durch Feuer vernichtet. Trotzdem hat er so ein grossartiges Werk geschaffen, aus welches wir immer schöpfen können. Weder die Familien-Sterbefälle noch die Krankheit können nicht seinen Willen brechen. Seine letzten Jahre verlebte er in Niederlanden, wo er auch seine ewige Ruhe gefunden hat. Das Valonische Kirchlein, später als Mausoleum umgebaut, ist heute - dank der holländischen Regierung ein Ort, wo dem menschlichen Genie einfach, doch würdig, gehuldigt wird.

- M. K. -

"Celý môj život bol putovaním" napísal o sebe. Toto je pohľad na cestu pútnika Jána Amosa Slovenskom (Horným Uhorskom) do Blatného Potoka, letného sídla Rákociovcov.

Išiel tam súčasne ako diplomat, kňaz i pedagóg. Veď predstavoval jedno z dôležitých spojení medzi jednotlivými predstaviteľmi protihabsburgskej koalície. Práve on mal iniciovať nové vojenské vystúpenie protestantských stavov na čele zo Žigmundom Rákocim, ktoré by bolo podobné tomu, na ktorého čele stál Žigmundov otec Juraľ I. Rákoci. Preto sa Komenský obrátil tajnými rečami na Žigmunda ako na jedinú nádej v tomto boji.

Zároveň mal Komenský ako kňaz Jednoty bratskej na Slovensku navštíviť spolubratov, ktorí tu po vyhnaní z Moravy žili v roztratených enklávach a posilniť ich vo viere.

A napokon tohto putujúceho pedagóga do Blatného Potoka viedla aj túžba vybudovať školu svojich predstáv, kde by učenie bolo hrou, školou, ktorá by sa stala protiváhou rozmáhajúceho sa školstva.

I. Slovensko (Horné Uhorsko).

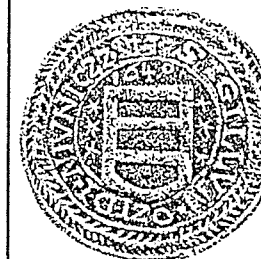
Severné Uhorsko spolu s malou časťou Zadunajska predstavovalo od 16. stor. jedinú časť Uhorského kráľovstva, ktorá nebola okupovaná tureckými vojskami. Roku 1536 bola Bratislava vyhlásená za hlavné mesto kráľovstva, stala sa korunovačným mestom, sídlom miestodržiteľskej rady, kráľovskej komory i sídlom snemu.

Turkami nedobyté Slovensko však nebolo oázou mieru. V priebehu 17. - 18. stor. ním od Sedmohradska niekoľkokrát tiahli vojská protestantských stavov. Tunajšia protestantská šľachta si, v porovnaní s ostatnými súčasťami habsburgskej monarchie, dokázala udržať určitú nezávislosť, preto tu náboženské pomery byly tolerantnejšie. Tak sa Slovensko stalo útočiskom mnohých exulantov, anabaptistov (Hutterských bratov), moravských bratov a iných.

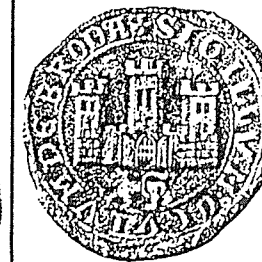
TABULKA č. I

obr. č. 1

obr. č. 2

obr. č. 3

obr. č. 4

obr. č. 5

Táto kapitola je heraldicky symbolizovaná nasledujúcimi znakmi:

Habsburská monarchie (Tab. II, obr. č. 4) - v červenom poli strieborný pás. Za erbom čierny nimbovaný orol, nad ním zavretá koruna.

Osmanská ríše (Tab. II, obr. č. 5) - prezentovaná emblémom Sedmohradska (Tab. III, obr. č. 1) - v hornom modrom poli červeným brvnom deleného štítu čierna orlica so zlatou zbrojou a červeným jazykom, v pravom hornom rohu zlaté slnko, v ľavom hornom rohu strieborný polmesiac, v dolnom zlatom poli 7 (4 - 3) červených bášť.

Maďarsko (Dolné Uhorsko) - (Tab. III, obr. č. 3) - sedemkrát červeno-strieborne delený štít.

Slovensko (Horné Uhorsko) - (Tab. III, obr. č. 4) - v červenom strieborný dvojité kríž na zelenom trojvrší.

Bratislava - vtedajšie hlavné mesto Uhorska, dnes hlavné mesto Slovenskej republiky a sídlo univerzity Jána Amosa Komenského (Tab. IV, obr. č. 1) - v červenom strieborné trojvežové opevnenie s bránou so zlatou do polovice vytiahnutou mrežou.

II. Moravské Slovácko:

Komňa, Nivnice a Uhorský Brod - tri mestečká, ktoré sa spájajú s Komenského narodením a mladosťou. Od názvu obce Komňa je odvodené jeho prímenie. Sám sa však nazýval nielen "Komenský", ale aj "Nivnický", a to podľa miesta svojho rodiska, či "Hunno-brodensis" podľa miesta svojho detstva - Uhorského Brodu.

Táto kapitola je sfragisticky a heraldicky prezentovaná nasledujúcimi pečatami a znakom:

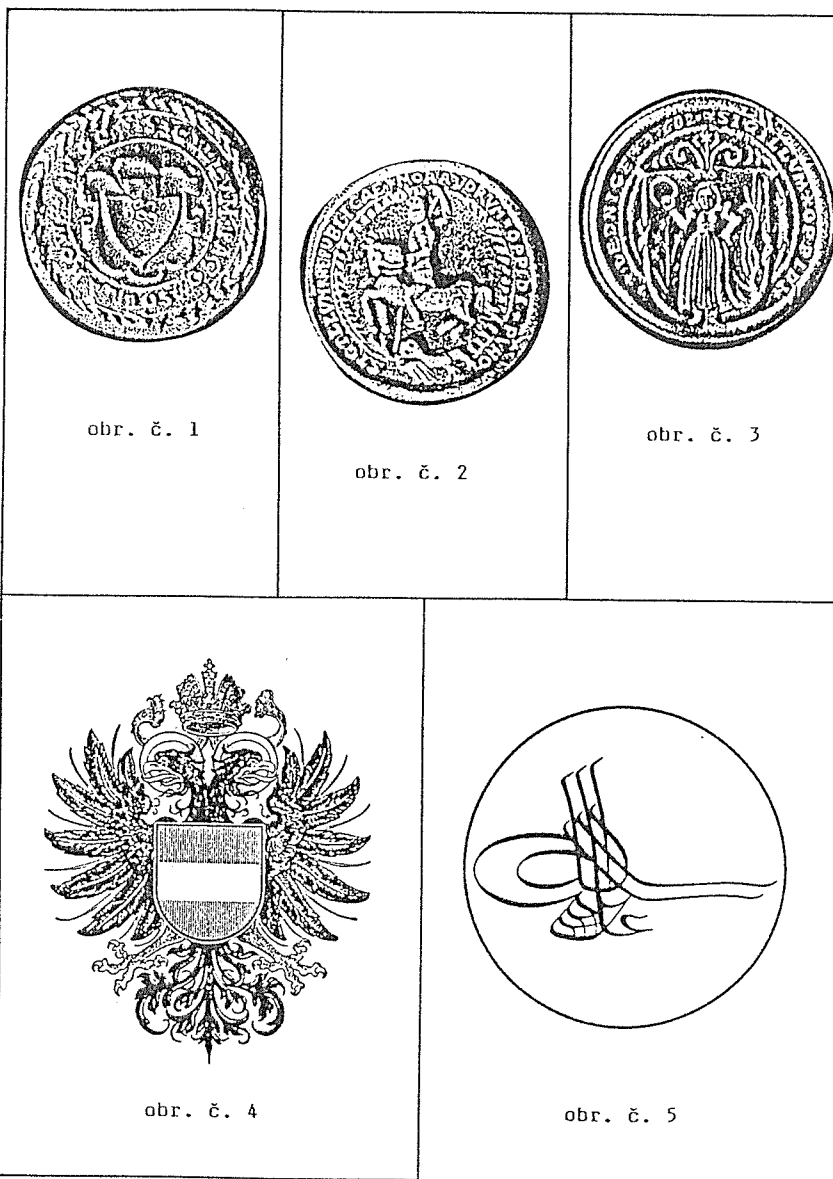
Komňa (Tab. I, obr. č. 1). Pečatidlo z 2. pol. 19. stor. V strede obraz sv. Jakuba. Kruhový: Představenstvo obce Komňa.

Nivnice (Tab. I, obr. č. 2) - V pečatnom poli štít s tromi brvnami, nad ním vročenie 1640. V kruhový medzi linkami ťažko čitateľný text: SIGILLUM - OZIDI - NIVNICZZ.

Uhorský Brod (Tab. I, obr. č. 3) - V pečatnom poli pozdno gotický štít, v ňom hradba s tromi vežami, prostredná je vyššia a vyrastá nad otvorenou bránou s guľatým oblúkom a vytiahnutou mrežou. Pred bránou leží lev vpravo obrátený. Kruhový s textom: SIGILLUM - CIVITATIS - BRODAE - UNGARICAE.

Morava (Tab. III, obr. č. 2) - v modrom strieborno-červeno šachovaná korunovaná orlica.

TABULKA č. II

III. Prvé kroky na Slovensku.

"Všetci sme sa zjednotili na potrebe navštíviť bratov Moravanov rozptýlených v Uhorsku a to vyslaním mňa Moravana, pretože ma vyslovene menovali a žiadali ma, aby som medzi nimi býval, alebo ak by to nebolo možné, aspoň ich navštívil. Aj keď som vedel, že táto dlhá cesta ma zdrží, bratom som sa nemohol protiviť. Navyše do toho prišla zvláštna okolnosť, ktorá veľmi urýchlila môj odchod. Doručený mi bol totiž ešte na to isté zhromaždenie list s veľkou pečatou; keď sme ho otvorili, uvideli sme podpis "Žigmund Rákoci". Vlúдне ma pozýval ku sebe do Horného Uhorska na porady o správe škôl a o pansofistických snahách".

J. A. K.

"Na Bielu sobotu som prišiel do Skalice, ležiacej pri moravských hraniciach, kde je znamenitá cirkev moravských vyhnančov a našiel som tam na veľkú radosť z oboch strán mnoho pánov a šľachticov z Moravy, zhromaždených na slávnosť".

J. A. K.

Ďalej viedli kroky Jána Amosa Komenského do kráľovského mesta Trnavy, od roku 1541 sídla arcibiskupstva, ktoré sa sem presťahovalo z Ostrihomu pred Turkami. Zároveň tu však sídlil jeden zo zborov Jednoty bratskej, ktorý Komenský na svojej ceste navštívil.

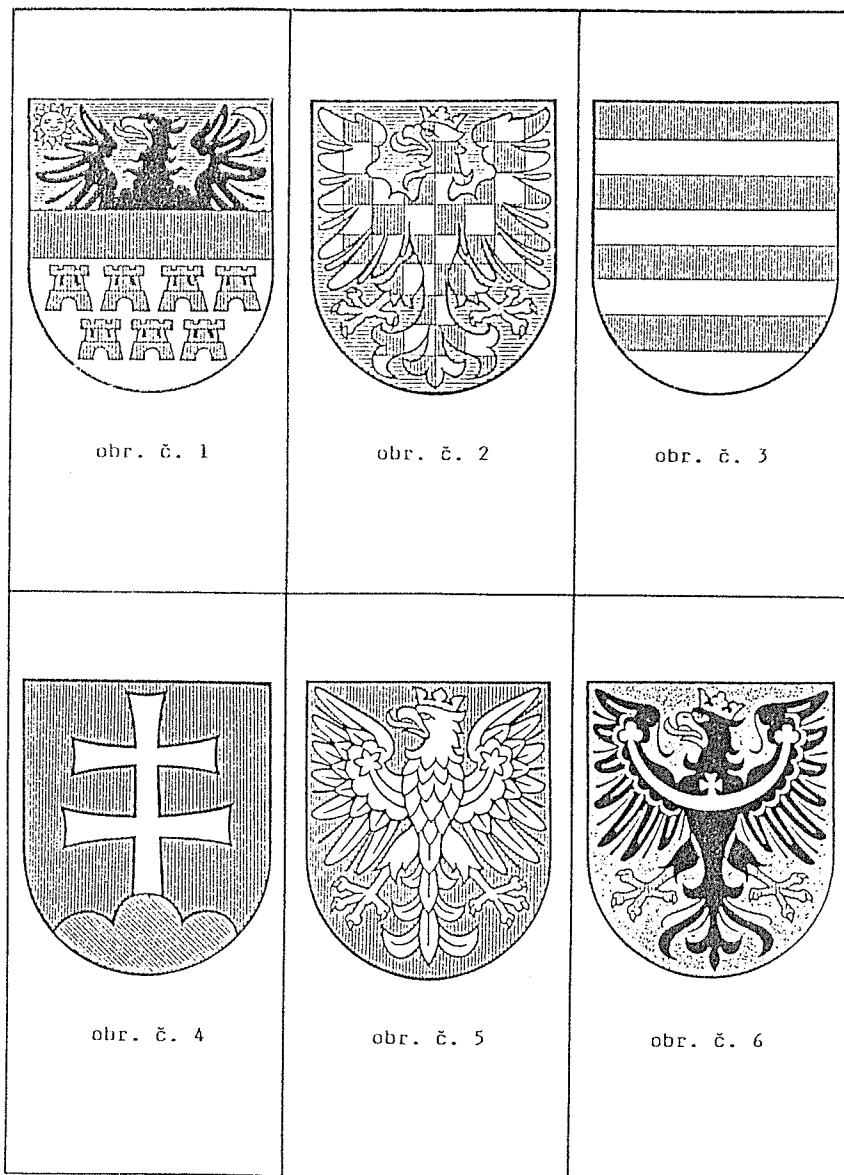
Táto kapitola je heraldicky prezentovaná erbami miest: Skalica (Tab. IV, obr. č. 2) - v červenom strieborný dvojité kríž na zelenom trojvrší.

Trnava (Tab. IV, obr. č. 4) - v modrom zlaté šesťspicové kolo.

IV. V Trenčianskej župe.

V roku 1600 sa stali dedičnými županmi Trenčianskej župy príslušníci rodu Ilešházi. Viacerí členovia rodu boli veľmi tolerantní, prijímali na svoje majetky náboženských exulantov. Gašpar Ilešházi vydal roku 1625 "z kresťanského spolúčenia a podľa starých slobôd kráľovstva" pre anabaptistov (Hutterských bratov, Habánov) v Soblahove osobitné privilégium. Na jeho majetkoch našlo nový domov i mnoho členov Jednoty bratskej (najmä kňazov a šľachticov vyhnaných z Moravy). V súpisoch obyvateľstva jeho majetkov sa objavujú aj členovia rodiny Komenských, a to v Soblahove (1623) a v Dritome (1651), kde sa Komenskému narodil ďalší z potomkov

TABULKA č. III

(viď obr. č. 1 - prevzaté z matriky narodených uloženej v ŠOA v Trenčín, v archívnom fonde Magistrát TN, pod signatúrou KN I 1651).

Z Trenčianskej župy - Trenčianskeho komitátu sme vybrali nasledujúce sfragistické a heraldické materiály:

Soblahov - pečať (Tab. II, obr. č. 1) - v renezančnom štíte je lemeš, na ňom ružička. Kolopis: SIGILLUM : PAGO : SOBLAHOV : 1596 :. Vonkajší okraj pečate tvorí široká, štyrmi ružičkami prerušená vencovka.

Orietoma - pečať (Tab. I, obr. č. 4) - v obraze svätec v dlhom rúchu kráča vľavo (sv. Ján Evanjelista), v rukách drží kríž, pri ňom je vták (orol) hotujúci sa vzlietnuť. Delený letopočet 1 - - 633 po bokoch postavy. Kolopis: SIG/ILLVM/ : POSSESSIONIS : FELSO : DRIETHOMA.

Trenčín - sídlo župy - v modrom doľava obrátený strieborný späťhľadiaci Baránok s červeno-bielou štvrtenu zástavou na zlatej žrdi. (Tab. IV, obr. č. 4).

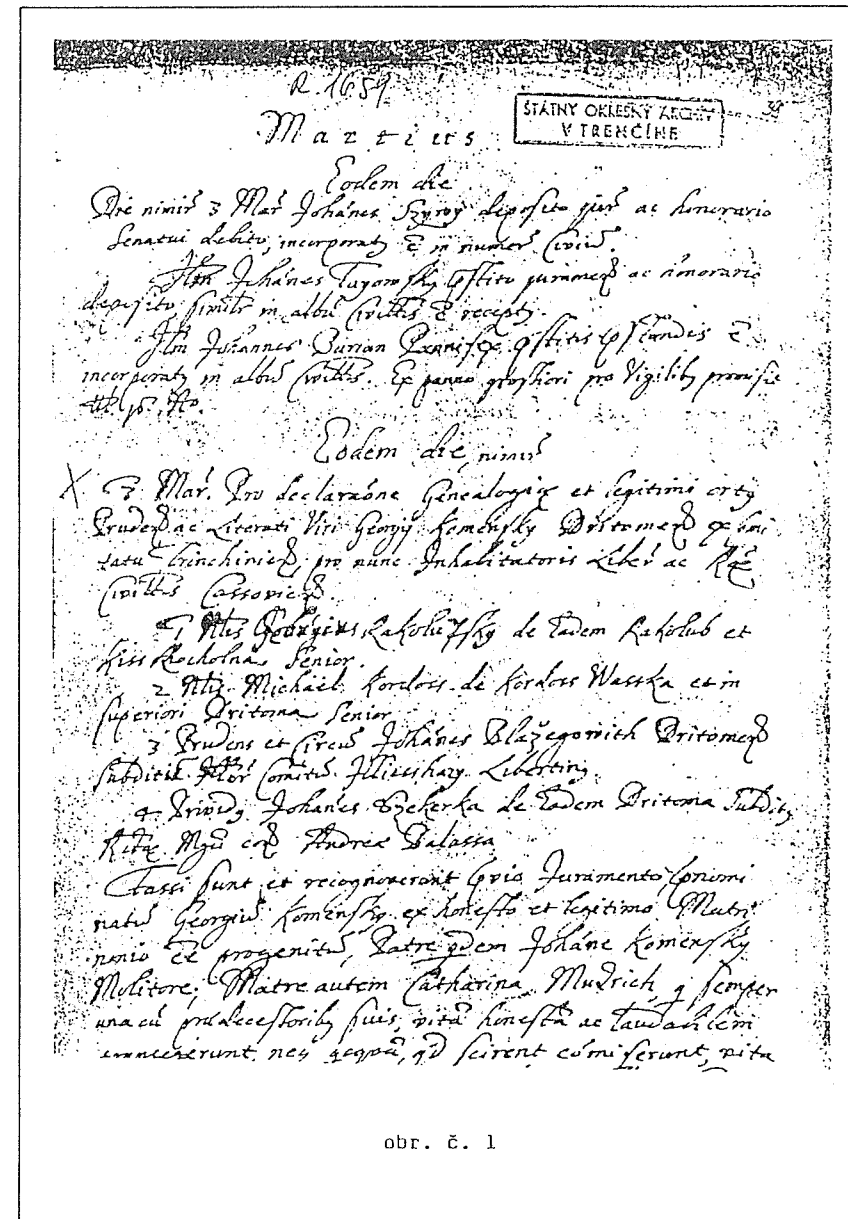
Ilešházi - dedičný župan Trenčianskej župy - (Tab. V, obr. č. 1) - v modrom poli na zlatej korune čierny havran so zlatou zbrojou a hruďou šikmo spredu prestrelenou strieborným šípom. Klenot: čierny havran so zlatou zbrojou s hruďou šikmo spredu prestrelenou strieborným šípom. Prikrývadlá: zlato-čierne a strieborno-červené.

V. Pod ochranou sedmohradskeho kniežaťa.

"My teda, navšteviac po jednotlivých mestách, kadiaľ sme prešli, bratov vo vyhnanstve žijúcich, prišli sme v ustanovený deň do Púchova, dedičného mesta kňažnej sedmohradskej, a našli sme tam zhromaždených ani nie tak mnoho šľachticov, ale zato skoro dvadsať kazateľov. A zostali sme s nimi šesť dní, každodenne sa schádzajúc a posilňujúc sa v nádeji na milosrdenstvo Božie".

J. A. K.

Rod Rákoci, ktorého členovia boli najvýznamnejšími zastancami protestantizmu v Uhorsku v 17. stor., vlastnil na západnom Slovensku panstvo Lednica s mestom Púchovom. Lednické panstvo sa stalo miestom, kde našli ochranu mnohí moravskí exulanti. V samotnej Lednici žil od roku 1620 Mikuláš Drábik (1587 - 1671), kazateľ, vizionár a stoupenec myšlienky dosadenia Františka II. Rákociho na uhorský trón. Drábik napísal dielo "Lux in tenebris", kde prokoval zánik habsburského rodu (vydané v r. 1657 v Amsterodame).

Moravskí exulanti žili na Rákociho majetkoch ve viacerých lokalitách. Jednou z najvýznamnejších bol Púchov. Juraľ I. Rákoci vydal pre nich 11. júna 1646 privilégium, na základe ktorého sa im priznáva samospráva i právo používať vlastnú pečať. Zuzana Lorantfy, vdova po Juraľovi Rákocim, toto privilégium potvrdila 16. júna 1650.

Rákociho lednické panstvo je v tejto kapitole zastúpené: Pečať "republiky Moravanov" v Púchove (Tab. II, obr. č. 2) - V pečatnom poli obraz sv. Juraľja (!) a kruhopisom SIGILLVM REIPUBLICAE MORAVORVM OPPIDI PVHO.

Pečať mestečka Lednica (Tab. II, obr. č. 3) - žena s ovenčenou hlavou a vencom kvetov v pravej ruke. Pod ňou opäť kvety a na ľavej strane krík (!). Kruhopolis: SIGILLVM : OPPIDI : LEDNITZ : 1602".

VI. Cithara sanctorum.

Ilešháziowci, ochrancovia protestantov, boli dedičnými županmi nielen Trenčianskej, ale aj Liptovskej župy na severnom Slovensku. Tadiaľ, proti toku reky Váh, vedľa cesty Jána Amosa Komenského. Prešiel cez Liptovský Mikuláš, mesto, kde v r. 1631 našiel svoj nový domov a r. 1637 dožil svoj život iný exulant - Juraľ Tranovský (Tranoscius), pôvodom Slezan, autor evanjelického spevníka Cithara sanctorum (vydaného v r. 1636 v Levoči na východnom Slovensku).

Túto kapitolu heraldicky prezentuje pôsobisko Juraľja Tranoscia - mesto Liptovský Mikuláš (Tab. IV, obr. č. 5) - v modrom striebornom odtý sv. Mikuláš s tromi zlatými guľami na striebornej knihe v pravici a zlatou berlou v ľavici.

K nemu sa pripájajú znaky

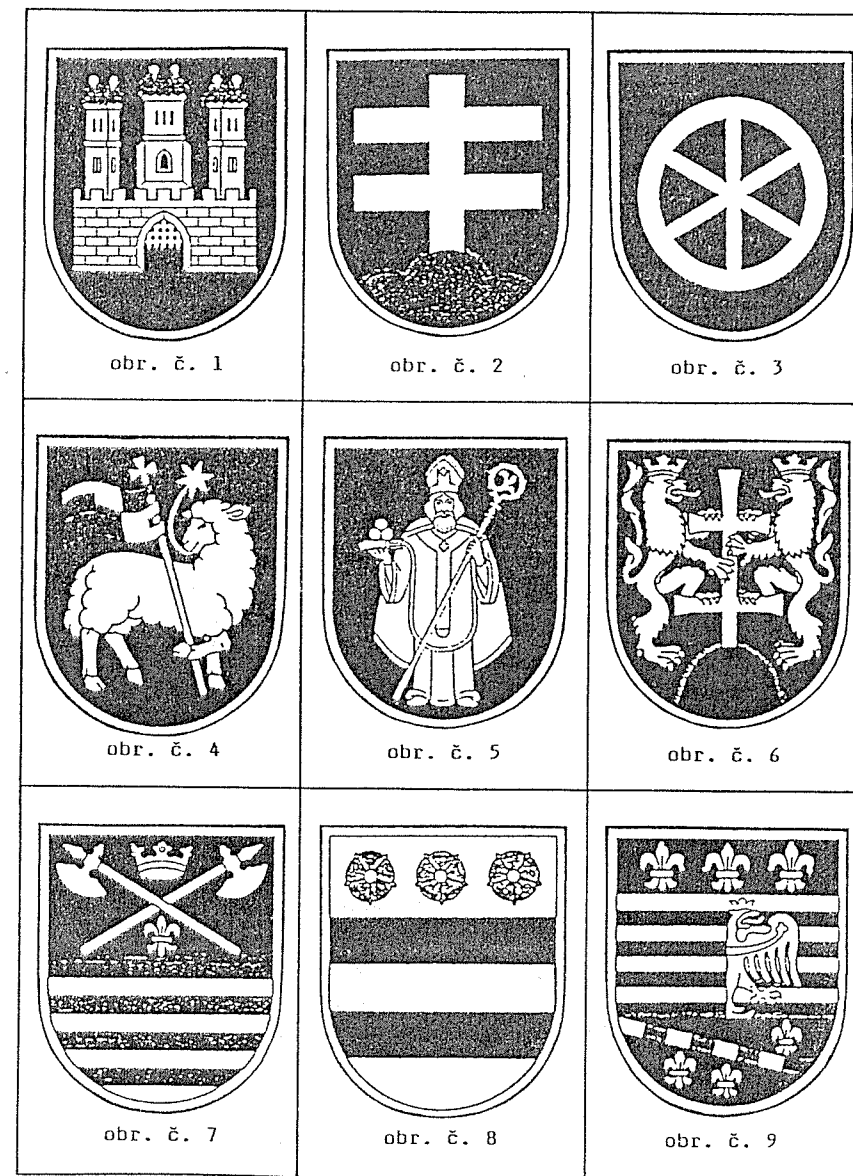
Poľsko (Tab. III, obr. č. 5) - v čiervenom strieborná korunovaná orlica.

Sliezske (Tab. III, obr. č. 6) - v zlatom čierna korunovaná orlica so strieborným perizoneom.

VII. Na východnom Slovensku.

Na východe Slovenska má Ján Amos Komenský mnohých stúpcov. Z nich treba spomenúť najmä členov rodu Mariášu, sídlacích v Markušovciach. Grófovi Jánovi Mariášimu Komenský posielal svoje spisy a pansofistické úvahy. Prirodzene, že na svojej ceste do Blatného Potoka nemohol Markušovce obísť.

TABULKA č. IV

Medzi protestantmi v Levoči, Bardejove, Prešove a Košiciach sa tešili veľkej pozornosti Komenského pedagogické spisy, ktoré vychádzali v tamojších tlačiarňach. Na príklad v Levoči a Bardejove vyšli diela *Praxis pietatis* (1633), *Janua Linguarum reserata* a *Janua Linguarum vestibulum* (1641 a 1643), ako aj *Orbis Pictus* (1685).

Prechádzajúc cez Prešov bol hosťom Ondreja Klobušického, správcu Rákociho majetkov a tajomníka kniežacieho dvora v Blatnom Potoku.

"Mohol by som tiež vypočítavať počty, ktoré mi preukazovali mestské rady v slobodných mestách, ktorými som prechádzal, najmä v Prešove a Levoči, kde už bola moja metóda zavedená do škôl".

Túto kapitolu uzatvoríme ukážkami erbov veľkých priaznivcov Jána Amosa na východnom Slovensku a miest vydávania jeho spisov.

Rod Mariášši - na červenom poli zo strieborného skalnatého vrchu vyrastajúci muž v striebornom brnení s dvojitým červeným krížom na hrudi, s ľavou rukou v bok, v pravej zdvihnutej ruke držiaci nad hlavou strieborný palcát. (Tab. V, obr. č. 4).

Rod Klobušický (Tab. V, obr. č. 3) - na modrom poli zlatý do hora mieriaci natiiahnutý luk so zlatým šípmom, v pravom hornom rohu zlatá šesťcípá hviezda, v ľavom hornom rohu strieborný polmesiac. Klenot: tri strieborné päťosie perá. Prikrývadlá: modro-zlaté. Levoča (Tab. IV, obr. č. 6) - v červenom na zelenom trojvrší strieborný dvojitý kríž, držaný z oboch strán striebornými korunovanými levmi.

Bardejov (Tab. IV, obr. č. 7) - delený štít. V hornej polovici dve skrížené halapartne. V hornom výseku porísk je zlatá otvorená koruna, v dolnom zlatá ľalia. Dolná polovica štítu je sedem ráz červeno-strieborne delená.

Prešov (Tab. IV, obr. č. 8) - v striebornej hlave tri zlaté ruže, dolná časť trikrát červeno-strieborne delená.

Košice (Tab. IV, obr. č. 9) - štít delený na tri polia. V modrej hlave tri zlaté ľalie. V ľavej polovici sedemkrát strieborno-červeno deleného poľa je ľavá polovica striebornej, strácajúcej sa orlice s hlavou otočenou doľava, zlatou korunou a zbrojou. V modrej päte štítu je kolmá zlato-červená páska, sprevádzaná hore jednou a dolu dvoma zlatými ľaliami.

TABULKA č. V

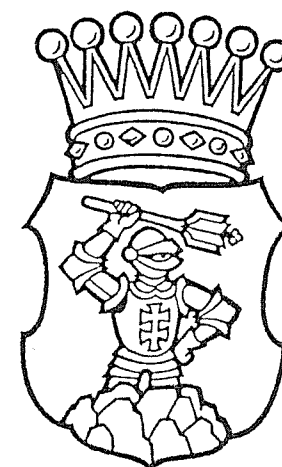
obr. č. 1

obr. č. 2

obr. č. 3

obr. č. 4

VIII. V Blatnom Potoku.

"V Potoku, kniežacom sídle, som bol uvedený ku kniežatu Žigmundovi a pásol som svoj sluch i dušu jeho múdrymi úvahami... I kňažnou matkou som bol pozdravený ako nový, v Uhorsku vítaný hosť....".

J. A. K.

V júni 1651 Komenský požehnal sobášu Žigmunda Rákociho s Henrietou Falckou, dcérou českého kráľa Fridricha. V tom istom roku vysvetľoval úlohu Žigmunda Rákociho v protihabsburgskej koalícii v Tajnej reči Náthana k Dávidovi (Sermo secretus Nathan ad Davidem).

I keď politické zámery Komenského v Blatnom Potoku - iniciovať ťaženie Rákociho proti Habsburgovcom - sa nenaplnili, jeho zábery pedagogické, i napriek odporu a intrigám niektorých hodnostárov školy, sa uskutočnili. "Celá moja metóda smeruje k tomu, aby školská robota sa zmenila v hru a potešenie" - to bolo krédo veľkého pedagóga. Jedným z jeho veľkých úspechov bolo uvedenie školskej hry vychádzajúcej z diela Brána jazykov, a to s takovým ohlasom, že ju museli viackrát opakovať pod holým nebom, ba i pred kňažnou na hradnom nádvorí.

Napokon však prišiel čas Komenského odchodu z Blatného Potoka. "Ja však, skončiac svoju reč na rozlúčku, vydal som sa na cestu odprevádzaný celou školou, početnou šľachtou a mnohými duchovnými až za mesto" napísal o týchto chvíľach.

Účinkovanie Jána Amosa Komenského v Blatnom Potoku ilustrujeme dvoma rodovými erbami: Rákoci (Tab. V, obr. č. 2) - v hornom červenom poli deleného štítu korunovaná orlica so zlatou zbrojou a červeným jazykom, v dolnom modrom poli zo zeleného trojvršia vyrastajúca horná polovica zlatého kola. Klenot: čierna korunovaná orlica so zlatou zbrojou a červeným jazykom. Prikrývadlá: červeno-zlaté a modro-zlaté. Lorantfi (obr. č. 2) - na modrom poli ležiací strieborný kmeň s dvoma dohora vyrastajúcimi zelenými prútmi zakončenými ovisnutými lípovými listami. Klenot: ležiaci zrezaný strieborný kmeň s dvoma dohora vyrastajúcimi zelenými prútmi zakončenými ovisnutými lípovými listami.

Na som záver nášeho rozprávania si pripomeneme pečať obce Klobušice (Tab. I, obr. č. 5) a osobnú pečať veľkého pedagóga Jána Amosa Komenského (obr. č. 3).

Konzultanti:

Prof. PhDr. Jozef Novák, DrSc., Univerzita J. A. Komenského, Bratislava.

PhDr. František Bokes, kartografické oddelenie Slovenského národného archivu, Bratislava.

Blasony erbov zemí, miest a rodov:

Mgr. Milan Šišmiš, Matica slovenská, Martin.

Resumé:

J. A. Komenský's Reisen in Slowakei in Jahren 1650 - 1654 wurden ganz gut heraldisch sowie geographisch in der Ausstellung "Komenský und seine Zeit in Heraldik" präsentiert. Die Texten, graphische und heraldische Verarbeitungen sind das gemeinsame Werk der Autoren dieses Beitrages. Das Leben des Gelehrten verlobt sich hier mit Heraldik, Genealogie, Archiv-Materialien, sowie mit den Mustern der alten Kartographie. Das alles ist ein Liebesausdruck für den unvergesslichen Paedagoge.

- M. K. -

obr. č. 2

obr. č. 3

Podle archivního zákona z roku 1962 jsou v Holandsku rozlišovány tři druhy úředních archivů: Státní archivy, Archivy obchodních společností a archivy Svazu vodních kanálů.

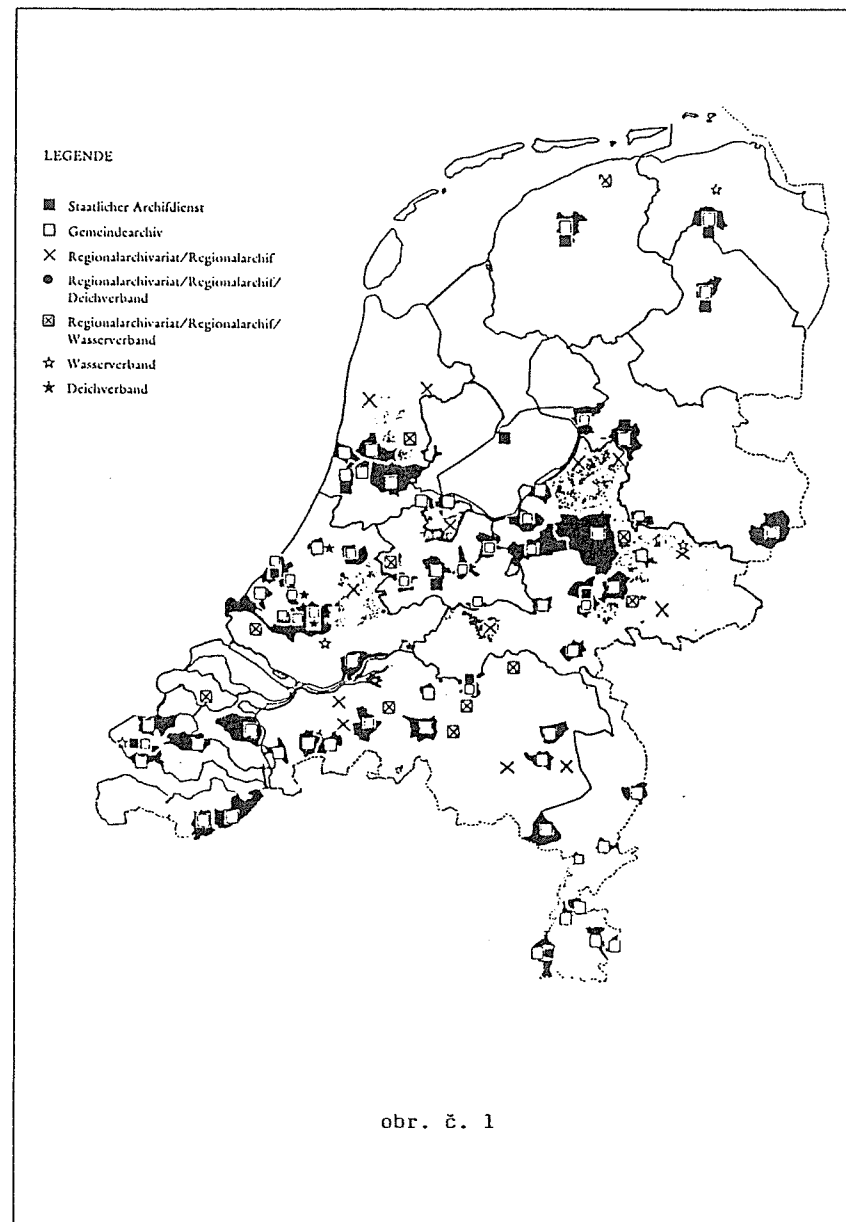
Pro jednotlivé provincie jsou v archivech zpracovány přehledy archiválií odevzdaných v letech 1979 - 1987 pod dozorem Správy sloučených holandských archivů na jednotlivá archivní pracoviště. Seznam archiválií Všeobecného říšského archivu je vydán také v angličtině. Archivy jsou všem přístupné a pokud nejsou archiválie chráněny zákonem pro ochranu soukromí, jsou poskytovány bezplatně k použití. Písemnosti starší padesáti let jsou předávány příslušným archivům a připravuje se zákon o zkrácení této lhůty na dvacet let.

Rozmístění veřejných archivů v Nizozemsku nám ukazuje příložená mapka (obr. č. 1).

Legenda:

- Státní nebo říšský archiv
- Obecní nebo městský archiv
- × Regionální archiv či archivní správa
- Regionální archiv správy hrází, či archivní správa
- ⊠ Regionální archiv správy polderů, či archivní správa
- ☆ Správa polderů
- ★ Správa hrází

V Haagu, sídlo holandské vlády, je Všeobecný říšský archiv, kde je také umístěna Státní archivářská škola a Ústředí pro genealogii a ikonografii. O tomto archivu bude pojednáno podrobněji na jiném místě. Státní archivy obhospodařují dalších 158 km archiválií s bohatým fondem fotografií a filmů.

obr. č. 1

Archivy obchodních společností a Svazu vodních kanálů:

Ze současných 672 holandských obchodních společností jich více jak šedesát vlastní svůj archiv a dalších 240 společností využívá regionální archivní službu; ostatní pak mají vlastní archivářské zmocněnce, kteří plní funkci zástupců v jiných archivních společnostech.

Archivy Svazu vodních kanálů jsou holandskou zvláštností. Jejich obsahem jsou převážně soudní a notářské výnosy včetně majetkových poměrů jednotlivých majitelů společností již z období 17. století.

Soukromé archivy:

Obsahují důležité historické materiály, nutné pro činnost veřejných archivů a jejich prostřednictvím jsou i tyto archiválie zpřístupněny veřejnosti dle platných archivních zákonů. Jednotlivé Státní a Regionální archivy včetně Archivů obchodních společností spolupracují se soukromými archivy a při jejich přebírání mohou uzavřít zaměstnanecký poměr se stávajícím majitelem, který zodpovídá za správu přebíraného fondu. Současně se provádí ústřední evidence těchto archiválií. Nelze opomenout ani archivy společenských organizací jako příkladně Mezinárodní ústav pro sociální dějiny, Mezinárodní informační centrum, Archiv pro ženské otázky, Státní ústav pro válečnou dokumentaci, Holandský ústav pro architekturu a výstavbu měst, církevní a náboženské organizace včetně velkých průmyslových podniků jako Phillips, Železárny a ocelárny Hoogovens i Holandská železniční společnost.

Správa a vedení archivů:

Archivní zákon zdůrazňuje úzkou souvislost mezi archivnictvím a vedením regionů. Všeobecný říšský archiv dohlíží na dodržování zákonných předpisů i pro písemnosti ministerstev a dalších státních úřadů, které ještě nebyly předány archivům. Tak je zajištěno, že v odpovídajícím čase budou tyto písemnosti předány v náležitém stavu, a to ještě před jejich úřední skartací. Ta, nebo úřední zničení písemností, může být provedena jedině na návrh příslušného ministra a se souhlasem ministra pro obecné blaho, zdravotnictví a kulturu. Tento záměr musí schválit Rada pro kulturní styky.

Listiny, které dosud nejsou uvedeny ve skartačním protokolu, mohou tam být zařazeny po konzultaci s Všeobecným říšským archivem.

Vzdělání registračních úředníků ve státních a provinčních úřadech, stejně jako v úřadech obchodních společností včetně působnosti v rámci dokumentace, informačního managementu a dohlížečích úřadů, vyžaduje úspěšné dokončení odborných kurzů, kterých se ročně zúčastňuje 1 000 - 1 200 osob. Pro vzdělání registračních úředníků byl ministrem vnitra speciálně vypracován a realizován projekt DIOR z oborů dokumentaristiky a informatiky. Ministr vnitra, který je odpovědný za technicko-organizační opatření státních úřadů, doporučuje generálním tajemníkům ministerstev, aby se podíleli na organizaci vzdělávání zmíněných registračních úředníků. Od 1. května 1980 platí zákon umožňující holandským občanům právo na informace o obchodních činnostech úřadů a v jednotlivých případech i možnost nahlédnutí do úředních spisů.

Archivní politika:

Holandské archivnictví podléhá ministru pro obecné blaho, zdravotnictví a kulturu. Ten určuje v souladu s archivním zákonem z roku 1962 hlavní směry práce archivářů ve vztahu ke starším dokumentům, archivním přírůstkům, stavbě a vybavení archivních depozitářů, jakostní záznam "databanky" a povolování subvencí pro zřizování a provoz archivů.

V roce 1985 předložil ministr druhé komoře zprávu a návrh na zkrácení doby pro převedení písemností do archivů ve lhůtě do 20-ti let, nebo ještě v kratším termínu, a to s ohledem na uplatňování vzájemného propojení automaticky ovládanými "databankami" a také na vývoj zkušeností a techniky při konzervaci archiválií. Na základě této zprávy byl ustaven výbor pověřený sestavením nového archivního zákona. Podle přání druhé komory by mělo být také přepracováno ustanovení těchto prací v polovině roku 1990.

Jedním z odborných oddělení Rady pro kulturní styky je také Státní komise pro archivnictví, která byla jednou ze složek poradců ministra. V této komisi působili zástupci veřejné správy, dokumentaristiky, informatiky, archivnictví a výzkumu. Členové komise byli jmenováni osobně, tak se mělo předejít upřednostňování zájmů

určitých skupin. Vedoucí Všeobecného říšského archivu vystupoval současně jako zástupce ministra. Jmenovaná komise mohla přizvat ke svým jednáním také nečleny komise a požádat je o informace. Mohla uznat takto povolané odborníky jako stálé hosty jednání s hlasovacím právem. V jednotlivých případech se musela tato instituce vyjadřovat i k vyhotovování skartačních protokolů. Kromě toho mohla Rada pro kulturní styky poskytovat různá doporučení, která by byla veřejná a publikovaná ve výročních zprávách.

V archivních záležitostech obchodních společností jsou k jednotlivým jednáním zváni jejich zástupci. Provinční archivní inspektor kontroluje plnění příkazů státních zástupců majících vliv na zlepšení archivní práce těchto společností. V návrhu nového zákona by měly být požadavky provincií v oblasti jejich správy nejen uvedeny, ale i rozšířeny.

Vzdělání archivních úředníků:

Ze Státní archivářské školy odchází ročně kolem šesti archivářů pro vyšší služby a 42 archivních úředníků pro běžné služby. V roce 1989 bylo v Holandsku zaměstnáno kolem 150-ti archivářů ve vyšších službách a dalších 450 archivních úředníků ve veřejných archivech a podobných zařízeních. Pro vzdělání archivářů ve vyšších službách jsou vybíráni pouze ti, kteří mají ukončené vysokoškolské vzdělání, zejména právníci a historikové, jak to požaduje archivní zákon z roku 1962. V případech hodných zřetele může být učiněna výjimka. Pro vzdělávání úředníků dalších archivních služeb jsou vybíráni ti, kteří mají ukončené středoškolské vzdělání. Kurz pro archiváře, konaný ve Státní archivářské škole trvá 12 měsíců a vybraní pracovníci navštěvují přednášky jednou týdně, jinak jsou zaměstnáni na svých pracovištích pod vedením zkušeného archiváře.

Jednota holandských archivářů:

Archivní úředníci všech kategorií jsou sdruženi v Jednotě archivářů (VAN), která čítá okolo 800 členů. Je to nejstarší archivářská organizace na světě a v roce 1991 oslavila stoleté jubileum svého založení.

V roce 1898 vypracovali Muller, Feith a Fruin směrnice pro uspořádání a vedení archivní evidence, která se stala základem pro vedení archivů v řadě zemí právě díky Jednotě archivářů.

Tato organizace vydává čtvrtletník "Nederlands Archievenblad" s anglickými anotacemi a také měsíčník "Nieuws van Archieven". Kromě uvedených tiskovin vychází ročenka "Staat van het Archiveren" s adresami všech archivů v Holandsku, včetně jmen jejich spolupracovníků. Jednota také pořádá a organizuje pravidelné konference a kongresy.

V archivní službě pracuje kolem 400 osob, které nemají archivářské vzdělání, ale jsou specialisty v různých oborech jako konzervátoři, restaurátoři, knihovníci, odborníci pro mapy a plány nebo audiovizuální techniku a dokumentaci. I tito lidé se mohou stát členy Jednoty archivářů.

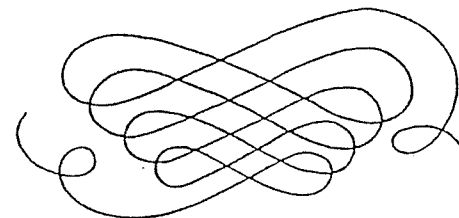
Redakční poznámka:

Článek byl převzat z časopisu FACT SHEET, C - 8 - D vydaného v roce 1991 a redakčně upraven. Překlad provedl Ing. Zdeněk Paděra.

Resumé:

Laut Archivgesetz vom Jahre 1962 existieren in Holland drei Archivsorten: Staatliches, Geschäftliches und dem Bunde der Wasserkanaäle gehöriges Archiv. Der Beitrag befasst sich nicht nur mit den hiesigen Archivalien, sondern auch mit solchen, die in den Privat-Archiven aufbewahrt sind. Es ist hier auch über die Archiv-Politik und die Ausbildung der Archiv-Beamten behandelt.

- M. K. -

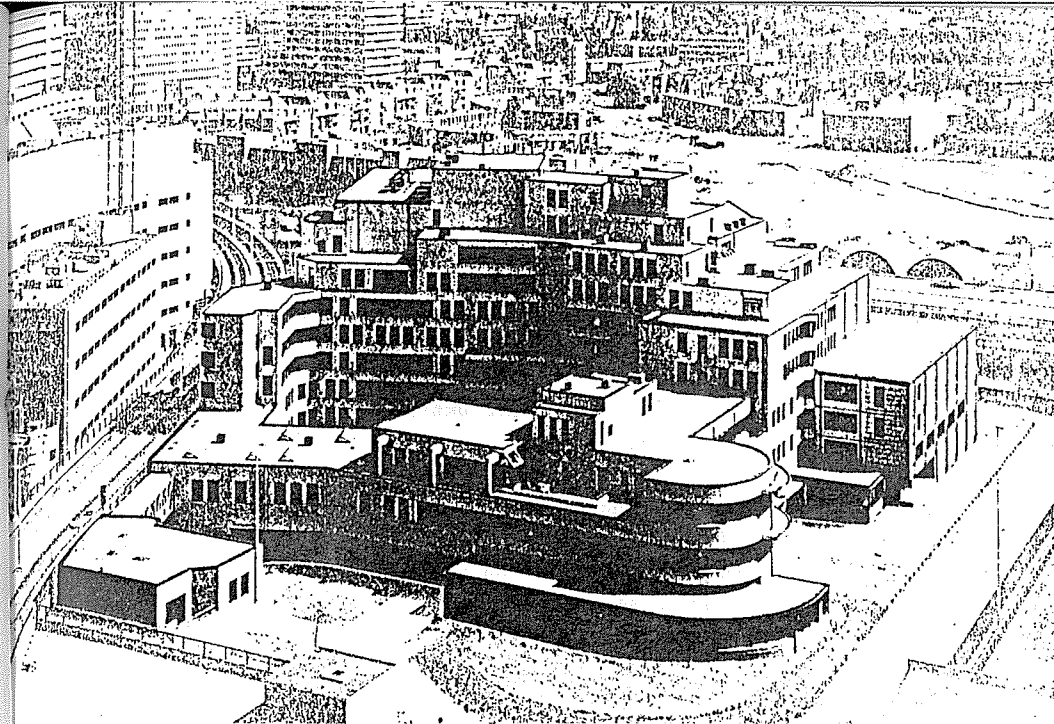

Fondy státních a provinčních archivů, starších 50 let, jsou řízeny státní Archivní službou, která podléhá přímo ministerstvu pro obecné blaho, zdravotnictví a kulturu. Státní archiváři v provinciích tvoří spolu s ústředním ředitelstvím (tj. hlavním státním archivářem a jeho vedoucími pracovníky) konvent státních archivářů.

Ve městě Haagu, sídle vlády Nizozemí, nalézá se Všeobecný říšský archiv (ARA). Zde jsou uschovány archivy národních úřadů, ku př. Kabinetu královny, první a druhé komory Sněmovny, ministerstev (mezi nimi ministerstva zahraničí s mnoha dokumenty k československo-nizozemským vztahům), ústředních státních služeben a archivy bývalých kolonií a zámořských území holandské koruny, pokud pocházejí z nizozemských úředních míst. Důležitá úloha, kterou Holandsko hrálo v koloniálních dějinách, činí nizozemské archivy a zejména ty, které jsou uchovány v ARA, nepostradatelnými pro výzkum dějin Asie, Afriky, Ameriky a Oceánie.

Od roku 1979 je ARA umístěn v budově sousedící s haagským hlavním nádražím. Budova má devět poschodí nadzemních a dvě podzemní (viz přiložený obrázek na následující straně). V 19 odděleních je možno uschovat téměř 120 km archivního materiálu. Přes 700 mapových skříní s více než 28 000 zásuvek pojme asi 275 000 map a plánů. Badatelna má 232 míst; na 75 místech se mohou prohlížet kopie dokumentů. V sále map jsou badatelům k dispozici 32 a v knihovně 40 míst.

V téže budově se nalézá též archiv provincie Holland, státní Archivní škola, ústřední rejstřík soukromých archivů, nadační ústředí pro genealogii (v něm je oddělení heraldiky a nadační ikonografická kancelář).

Využívání archivů:

V posledních letech stále v nizozemských archivech přibývá badatelů. Stále více Holanďanů se zajímá o dějiny, o vlastní město či region. Kromě toho jsou archivy využívány nejen studenty, ale hodně i žáky sekundárního a základního stupně pro studium pramenů, moderní vyučovací metody, kde důležitou roli hraje samostatná práce. K tomu přispívá ten fakt, že v hodinách dějepisu se více času věnuje vlastivědě. Také odborníci v disciplínách jako je ochrana památek, prostorové plánování, ekologie a sociologie sahají ve své práci po podkladech z archivů. Vzhledem k přírůstkům nových archiválií silně stoupá počet požadavků ze strany úředních i soukromých míst, kupř. žurnalistů. Také okruh osob, které navštěvují archivy z čisté záliby, je stále větší. Více a více lidí nalézá hobby ve studiu archivních materiálů.

Nastíněný vývoj je podporován jak archiváři, tak nizozemským státem, který chce přiblížit kulturu širokým vrstvám obyvatelstva, kupř. organizováním výstav (jako o J. A. Komenském). V rámci podpory vyučování o historii vlasti a regionu je nutná spolupráce se školami. Na různých místech v Nizozemí jsou nabízeny kurzy paleografie a archivních bádání. Zkrátka, archivy plní dnes důležitou úlohu také v okruhu vzdělávání. Konzervace archivních materiálů se stává stále důležitější úlohou pro archiváře, i když toto není lehké sladit s tradičními úkoly jako je inventarizace, nebo podávání informací. Problém, jakým je ku příkladu rychlé "stárnutí" papíru, na němž je psáno mnoho dokumentů z 19. a 20. století, se pokoušíme podchytit spoluprací s dalšími odborníky. Velmi potřebný postup k uchování potřebných informací je jejich převedení na mikrofilm a tímto způsobem jejich zpřístupnění veřejnosti. Uvedená možnost se v archivních službách více nebo méně intenzivně využívá.

V archivnictví se již také prosadil počítač. Ve státních, některých obecních archivech a jiných místech, i v zahraničí, se při práci používá archivní inventarizační systém MAIS (Microversie Archief Inventarisatie Systeem). K řízení archivů vyvinula Státní archivní služba systém ARCHEION; některé obce nasadily systém ABS (Archief Beheer Systeem). Městský archiv v Utrechtu se pokouší o jeho zavedení.

Další práci pro některé velké archivy, jako je mj. Všeobecný říšský archiv, nebo městský archiv v Amsterdamu, znamenají požadavky ze zemí třetího světa, kde pro výzkum vládních dějin těchto zemí jsou nutné podklady a údaje ze starých koloniálních a obchodních archivů nizozemských. Státní archivní služba zprostředkuje ve většině případů požadované informace právě pomocí mikrofišů.

Zahraniční návštěvníci archivů v Nizozemí mají též práva jako Holanďané. Mohou využívat služby jednotlivých archivů bez formalit.

Redakční poznámka:

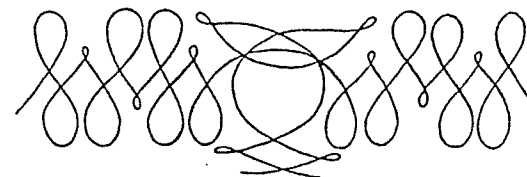
Autor tohoto článku je stár 39 let, ženatý a má dvouletého syna. Od roku 1975 je archivářem ve II. oddělení Všeobecného říšského archivu, tj. ústředního úřadu, pod jehož správou jsou archiválie z let 1795 - 1940. Posledních 11 let je členem výstavní

komise a posledního dva a půl roku jejím předsedou a spolupracoval také na realizaci výstavy o J. A. Komenském.

Resumé:

Das Reichsarchiv in Haag verwaltet 120 km Archivalien aus den Staatsbehörden sowie aus den Übersee-Kolonien. Diese Materialien können auch für Studium der Geschichte Asiens, Afrikas, Amerikas und Ozeaniens dienen. Das Gebäude dieses Institutes verbergt die Staatliche Archivschule und die Zentrale für Genealogie und Ikonographie. Hier finden auch weitere reichen Photographie- und Filmsammlungen statt.

- M. K. -

Cesta do Holandska byla vyvolána nutností instalace heraldické výstavy v Haagu. S touto činností byla spojena jednání v tamním Všeobecném říšském archivu a Úradě provincie Utrecht. Bylo dohodnuto věnovat kromě času nutného na instalaci a otevření výstavy jedno odpoledne výletu po stopách pobytu J. A. Komenského a celý den provincii Limburk, speciálně jejím hornickým památkám.

Ve stanovený den vyrazíme směr Brno, Rozvadov, Norimberk přes Porůří do Utrechtu. V poměrně uctivé vzdálenosti míváme hrad Lauf s proslulou znakovou síní, pak následuje krátká občerstvovací zastávka v Hospodě ve Spessartu a za poměrně krátkou dobu projíždíme Porůřím. Přes živý plot dálnice toho k vidění mnoho není a tak pouze směrovníky umožňují orientaci v krajině. První větší překvapení nás čeká na německo-holandské hranici. Tu sice projíždíme sníženou rychlostí, ale není tu nikdo, kdo by chtěl kontrolovat jakýkoliv doklad. Vítá nás pouze zvednutá závora celního a je tu Holandsko. Ke kratšímu odpočinku a zopakování několika faktů o zemi, která se stane na několik dalších dnů naší hostitelkou využíváme blízké parkoviště.

Území dnešního Holandska osídlili ve starověku Germáni a Keltové, ty částečně vystřídali v 1. stol. př. n. l. Římané. Území se stalo v 8. stol. součástí Franské říše, po jejím rozpadu pak východofranské říše. Nizozemí drží s ostatní Evropou krok a tak od 11. stol. se datuje vznik samostatných feudálních celků. O století později jsou tu již silná města - centra řemeslné výroby a obchodu, později i kultury. Po uplynutí dalších tří století je země součástí burgundského vévodství a v roce 1477 je již součástí habsburské říše a po 79 letech připadá španělské větvi zmíněného rodu. O deset let později propuká nizozemská buržoazní revoluce, v jejímž průběhu, a to v roce 1581 v severních nizozemských provinciích, tvořících součást dnešního Holandska, je sesazen španělský král Filip I. a vyhlášena samostatná republika "Spojené provincie Nizozemské" v čele s místodržitelem. Revoluce končí v roce 1609 a za dalších 39 let je zmíněný státní útvar definitivně právně uznán. Od tohoto roku se vyvíjí jako stát, osobní svoboda

se stává věcí cti a země poskytuje pohostinství skupinám i jednotlivcům z jiných zemí, od roku 1656 i Janu A. Komenskému. Díky obrovskému rozmachu průmyslu vyvolanému zpracováním importovaného zboží a obchodu v 17. stol. získalo Nizozemí zámožské državy v Asii, Africe a Americe a dočasně ovládlo světový obchod. V dílnách se provozují umělecká řemesla, hlavně při výrobě kachlíků, porcelánu, hodin a klenotnických výrobků. Z této pozice je vytlačeno během 18. a 19. stol. Francií a Velkou Británií. Země je obsazena v roce 1795 francouzskými vojsky, ale již za 19 let nato získává vlastní ústavu. Holandsko se stává v letech 1815 - 1830 centrem Spojeného království nizozemského a od roku 1830 samostatným královstvím v dnešních hranicích, aby se po 18-ti letech změnilo v konstituční monarchii.

Během I. světové války bylo neutrální, ve II. světové válce bylo obsazeno Německem. Po skončení tohoto období se jako důsledek okupace až do roku 1950 nepřednáší na zdejších školách němčina.

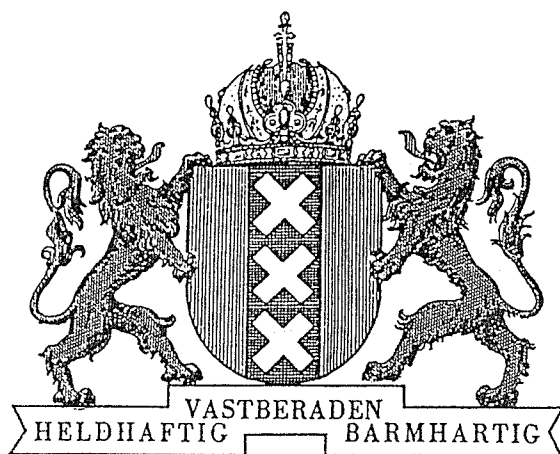
Zmíněné období je poznamenáno nejen rozvojem chemického, dřevozpracujícího, elektrotechnického a potravinářského průmyslu, ze zemědělských plodin jsou pěstovány pšenice, oves, cukrová řepa a brambory. K této činnosti dostačuje 60 % půdy, zbytek slouží jako pastviny. Není možno opomenout zahradnictví, kde kromě pěstování rajčat, okurek a salátů hrají prim tulipány, z nichž nejznámější jsou výpěstky z okolí Haarlemu. Svou úlohu zde hraje těžba zemního plynu na severu země a jeho export do NSR, Belgie, Francie, Švýcarska a Itálie. Pro obchod jsou nejdůležitější přístavy v Rotterdamu a Amsterdamu.

To vše přispělo ve spolupráci s Belgií a Lucemburskem k vytvoření nejprve celní a později i hospodářské unie známé pod názvem Benelux.

Nizozemský státní znak je prezentován v Tab. č. I, obr. č. 1. Ve své podstatě odráží historický vývoj království. Vilém I. korunoval lva v rodovém Nassavském znaku a tím ho povýšil na lva královského. Zároveň polepšil znak přidáním atributů nizozemských stavů, tj. mečem a sedmi šípkami, znázorňujících sedm starých provincií.

obr. č. 1

obr. č. 2

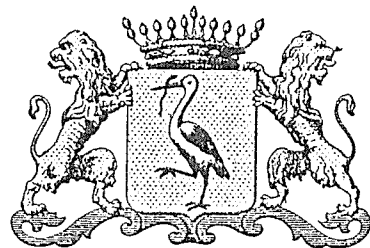
Popis: V modrém štítě posetém stojícími kamínky zlatý doprava obrácený lev ve skoku se zlatou třílistou korunou a dvěma perlami, v pravé přední tlapě třímá pošíkem zvednutý říšský meč se zlatou rukojetí. V levé přední tlapě sedm stříbrných šipek svázaných zlatou páskou se zlatými, nahoru obrácenými šipkami. Na štítě je položena královská koruna z velké pečeti Viléma I. Jako štítonoši dva zlatí lvi s červeným jazykem a zlatou zbrojí stojící na modré devize s heslem "Je maintiendrai" (dodržím). Písmena jsou zlatá.

Pokud je popsán znak položen na fialový plášť lemovaný zlatými třásněmi a podšitý hermelínem, doplněný fialovou kopulí se zlatými střapci nesoucí královskou korunu, jde o znak používaný Její Výsosti královnou. Takto popsán, užívá se dle zákona ze dne 13. 7. 1909, který upravuje znění zákona ze dne 10. 7. 1907.

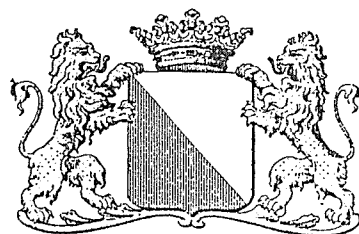
Odpočinek se poněkud protáhl díky průtrži mračen, ale i ta se přehnala a pokračujeme dál do Utrechtu, našeho nového přechodného domova.

Druhý den ráno následuje prohlídka města a jeho historického jádra, procházíme kolem biskupství založeného už v roce 696, prohlížíme si zdejší katedrálu, míváme budovu, kde se v roce 1579 dohodly provincie povstávající proti Habsburkům na spojení, procházíme v těsném sousedství zdejšího vysokého učení založeného v roce 1636 a o kousek dál si připomeneme, že město bylo dobyto francouzským králem 20. 6. 1677. Tou dobou zdejší malíři inklinovali svým výtvarným projevem spíše k Itálii. Stačí si připomenout, že v roce 1713 byl v tomto městě uzavřen mír mezi Anglií a Holandskem a vracíme se zpět. Cestou probíráme i městskou heraldiku (Tab. II., obr. č. 2). Až do roku 1528 byl v městském znaku zobrazen v bílém poli patron města sv. Martin se žebrákem. Zmíněného roku obsadil císař Karel V. město a dal popud k odstranění této symboliky z erbu Utrechtu. Ten v současné době užívá k heraldické prezentaci stříbrno-červeně pokosem dělený štít (symbolická připomínka zdejšího patrona - totiž jeho svrchní vojenský kabát a spodní bílý šat) na štítě je položená pětistatá zlatá koruna. Jako štítonoši slouží dva zlatí lvi ve skoku. (Královský dekret z 10. června 1818).

TABULKA č. II

obr. č. 1

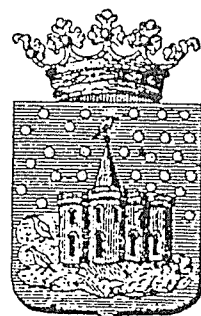
obr. č. 2

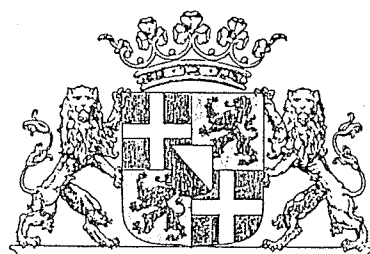
obr. č. 3

obr. č. 4

obr. č. 5

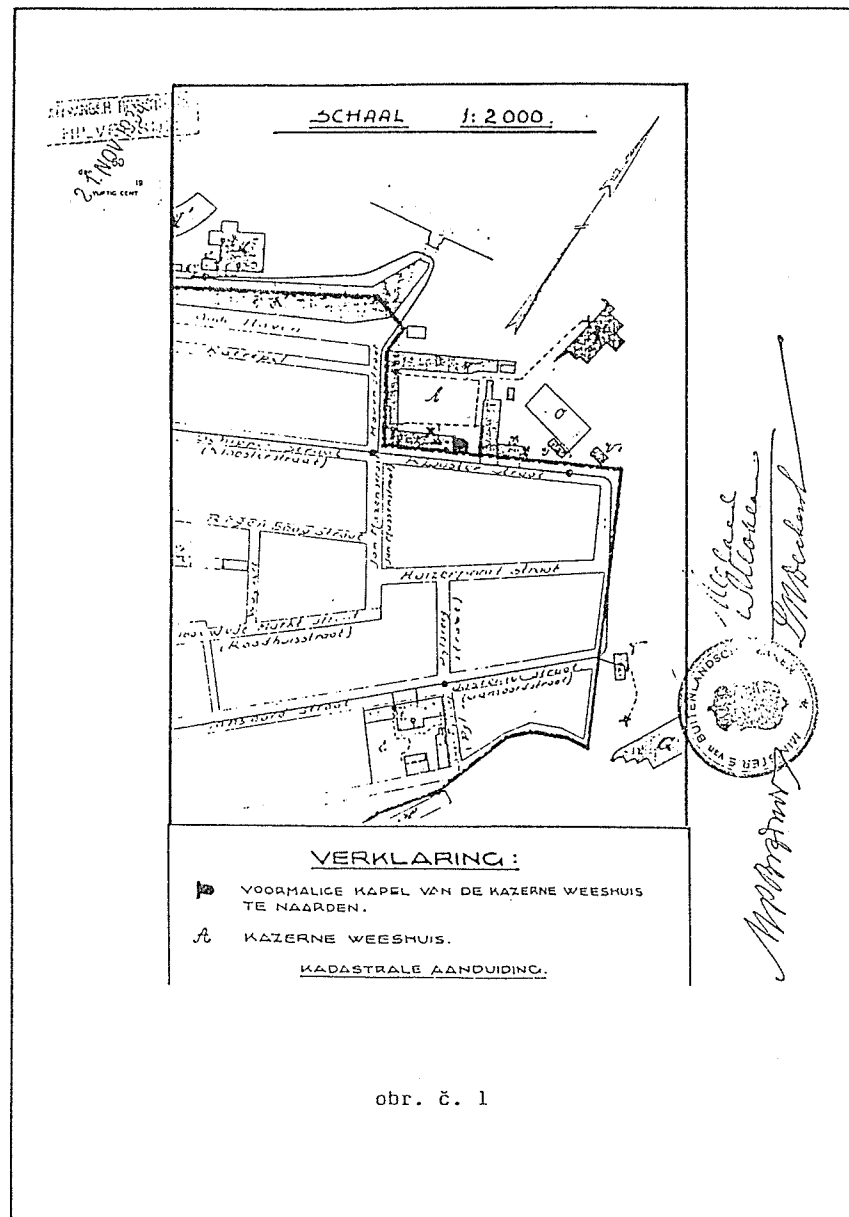
obr. č. 6

Téhož dne odpoledne byla vykonána návštěva Všeobecného říšského archivu v Haagu, kde byly dohodnuty některé záležitosti se vztahem k heraldické výstavě a provedena její instalace. Na prohlídku města nezbyl čas a tak jen heraldická vizitka (Tab. 2, obr. č. 1). Na zlatém štítě čáp přirozené barvy držící v zobáku úhoře, na štítě hraběcí koruna o 13-ti perlách. Jako štítonoši dva zlatí, zpět hledící lvi (dle královského dekretu ze dne 24. 7. 1816). Původ čápa je možno odvozovat od ptáků, kteří byli pěstováni na hraběcím dvoře a později i ve vesnici Die Haghe (Živý plot). Poprvé se městský znak objevuje v roce 1541. Ve starších zobrazeních je čáp kreslen buď na zeleném trávníku, nebo štít je dělen zeleno-zlatě.

Následující den, po prohlídce dalších pamětihodností Utrechtu nás programová cesta vede do Naardenu a Amsterdamu. S trochou nadsázky by se dalo říci, že jdeme po stopách J. A. Komenského, i když proti běhu času.

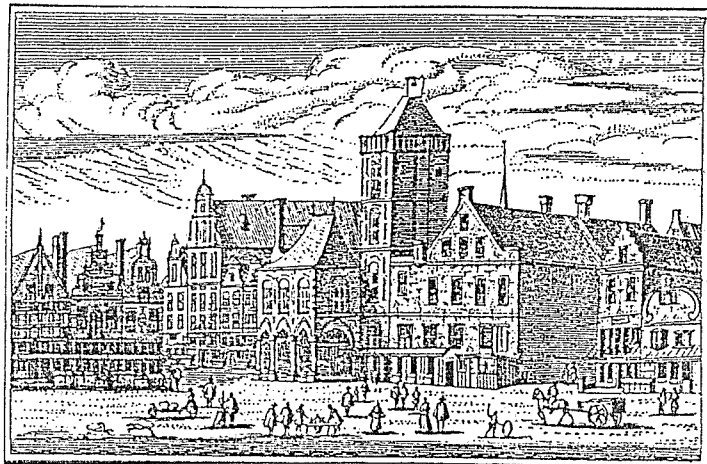
Naarden je typické pevnostní město ze 17. stol. ve tvaru šesticípé hvězdy. První kroky nás vedou k věži "nářků", odtud mohly ženy zahlédnout naposled odplouvající lodě s jejich manžely a milými a zde také očekávaly jejich návrat. Poté již míříme k památníku J. A. Komenského. Bývalý valonský kostelík, jehož plán s okolím prezentuje obr. č. 1 je upraven jako mauzoleum s vyznačením místa posledního učencova odpočinku. Vedle kostelíka se nachází před nedávnem otevřené muzeum připomínající život a dílo J. A. Komenského, stejně jako připojená knihovna má ve svých fondech mnoho děl zesnulého velikána. Úzkými uličkami, povětšinou s prodejny upomínkových předmětů a namnoze i českými nápisy, přicházíme do Velkého kostela (nebo také do kostela sv. Víta), s jehož stavbou bylo započato v roce 1380 a o sto let později bylo dílo dokončeno. Dnes jsou zde pořádány koncerty, ev. výstavy. Procházíme kolem budovy radnice z roku 1601, stavěné ve stylu holandské renezanace. Kromě zasedání městské rady slouží ke kulturním účelům a pořádají se zde i svatby. Pak už nezbyvá, než projít kolem zdejší pevnosti a zamířit k nádraží.

První znak města měl dle pověsti schválit již císař Otto II. v roce 936, současný znak (Tab. č. II, obr. č. 3) černý orel ve zlatém štítě byl schválen královským výnosem ze dne 26. června 1816.

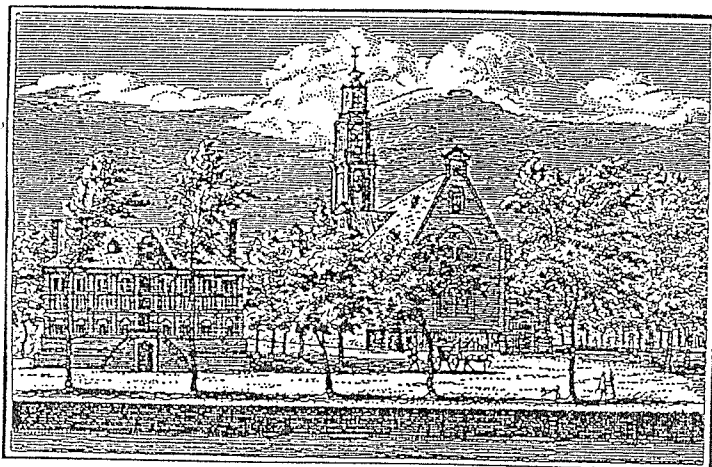

Nasedáme do vlaku příměstské dopravy a za půl hodiny vystupujeme na Hlavním amsterodamském nádraží. Před ním nás vítají jihoamerické rytmy a cestou k zastávce tramvaje jsme upozorněni na nutnost bedlivého hlídání obsahu kapes. Cílem asi 15-ti minutové jízdy je centrum města, procházíme kolem zdejších kanálů, na jejichž hladině kotví hausbóty a u nich čekají na své majitele různé dopravní prostředky od kol až po automobily nejmodernější konstrukce. Bohužel, galerie se pomalu zavírají, tak bereme za vděk uličkami obchodníků, nahlédneme do několika nenápadných zlatnických obchůdků a zpovzdálí obdivujeme umění zdejších klenotníků, kteří namnoze u svých výrobků neuvádějí ceny. Zbývá prohlídka tichého univerzitního areálu včetně promoční auly, kde si rekapitulujeme získané poznatky o městě. To je rodištěm slavného architekta a stavitele Jacoba van Campena (1595 - 1657), který v roce 1648 začíná se stavbou zdejší radnice (viz obr. č. 2). Stavba to byla zřejmě technicky velmi náročná, do bahnitě půdy bylo nutno místo základů zatlouci 13.000 pilot. Vznik zdejší banky je kladen do roku 1609, o 12 let později zde umírá Jan P. Seelinck, který přispěl k rozvoji klavírní techniky a byl prostředníkem mezi anglickým a německým uměním. Ve městě se narodil Benedikt Spinoza (1632 - 1677), jeho filozofie je vrcholným zjevem holandské kultury. V Amsterdamu prožívá svá poslední léta i J. A. Komenský, který nazývá toto místo ve svém díle Opera didactica Omnia klenotem světa. Jak asi vypadalo v té době filozofovo působíště můžeme dedukovat z obr. č. 3. V 17. stol. převládá v Amsterdamu stavební sloh barokní romantismus a už před Rembrandtem zde získává mnoho úspěchů portrétní umění. V letech 1695 - 1696 zde probíhají velká povstání a v roce 1717 je právě zde uzavřena spojenecká smlouva mezi Pruskem, Ruskem a Nizozemím. Do konce sedmileté války zůstává město hlavním finančním a obchodním centrem Evropy. V 18. stol. stoupl význam zdejší burzy, vyrůstají tu loděnice a rozvíjí se výroba sukna.

Amsterdam je hlavním městem království a jeho znak je připomínán v 15. stol. V roce 1488 položil císař Maxmilián na štít rudolfinskou korunu. Současný znak města (Tab. I., obr. č. 2) má červené štítové pole s černým kulem, v němž jsou položeny tři svatoondřejské kříže. Jako štítonoši slouží dva lvi přirozené barvy.

obr. č. 2

obr. č. 3

Deviza s heslem Heldhaftig, Vastberaden, Barmhartig (hrdinský, odhodlaný, dobročinný) připomíná chování města za II. světové války. Tuto poslední úpravu provedla královna Wilhelmina 28. května 1947. Zajímavé je vysvětlení přítomnosti kúlu ve znaku. Jedna verze tvrdí, že připomíná dobu, kdy podobné kúly in natura označovaly místa pro trh, druhá srovnává znaky měst Dordrechtu a Delftu, kde takový kúl označuje "vodu" podél níž se město rozprostírá a ondřejské kříže jsou jen pouhými doplňky jako hvězdy ve znacích měst Delft a Goud. Poslední verze vychází z totožnosti znaků Gouda a Amsterdamu (černá a červená), proto byly do znaku města přidány kříže.

Po této exkurzi do oblasti městské heraldiky odjíždíme na zdejší nádraží a odtud opět příměstskou dopravou do Naardenu a autem do Utrechtu.

Další den je věnován hornickým památkám provincie Limburk a tak jen stručně o navštívených městech. Průmyslová oblast se prezentuje nejen zajímavými pozemními komunikacemi, ale i vodními dopravními kanály umístěnými nad dálnicí. První zastávkou na naší cestě bylo město Kerkrade. Heraldicky se prezentuje zlatým štítem s postavou sv. Lamberta, patrona města, oblečeného do červeného pláště se zlatým lemem. Pod pláštěm je viditelná bílá kněžská alba. V pravé ruce třímá stříbrný meč, v levé zlatou biskupskou berlu, na které leží v její dolní části stříbrný štít s červeným dvouocasým lvem se zlatou zbrojí a jazykem. Za štítem stojí přes sebe přeložené dva hornické krumpáče. V této podobě byl znak městu udělen královským výnosem ze dne 26. února 1887. (Tab. II., obr. č. 4). Sv. Lambert byl uctíván i jako maastrichtský atongerenský biskup, meč ukazuje na jeho mučednickou smrt. Lev v erbu reprezentuje město s Hertongerade (nyní v NSR) a připomíná městský triumvirát Herzogenrath, Rolduc a Kerkrade, který trval téměř sedm století, a to až do roku 1815, kdy posledně jmenovaná města byla připojena k Holandsku. Rolduc, zejména pak opat Chaineux měl velký podíl na rozvoji zdejšího hornictví. I přes časově náročný program zbyla chvilka na návštěvu té části kláštera, kde je pohřben jeho zakladatel.

Dalším navštíveným městem byl Valkenburg - Houten, na jehož teritoriu se nachází nově vybudované hornické muzeum v prostorách bývalého sádrovcového dolu.

Městský znak (Tab. II, obr. č. 5) je tvořen modrým polem, v němž je na skále přirozené barvy postaven červený hrad, na něm sedí doleva obrácený sokol a pod hradem další dva, štít je poset koulemi, vše je zlaté. Na štítě je postavena koruna s pěti viditelnými listy. Takto byl znak schválen královským rozhodnutím ze dne 15. září 1819. Znak je mluvící, tři sokoli znamenají tři hrabata Valcken (sokol), ze kterých se první usadil v Daelheimu, druhý v 's Hertogenrade a třetí na místním hradě. Po skončení exkurze v podzemí sa vydáváme na zpáteční cestu do Utrechtu.

Další den byl jedním z nejslavnostnějších. Dopoledne prohlídka dalších částí Utrechtu, odpoledne oficiální návštěva Úřadu provincie Utrecht, kde bylo třeba poděkovat za převzetí zástity nad heraldickou výstavou. Necelá hodina hovoru s druhým mužem této instituce panem Boosem přinesla dost světla do myšlení zdejšího úřednictva a byla velmi poučná. Při odchodu z budovy si prohlédneme znakové tabule a stáčíme řeč nejen na provincii, ale i na její znak (Tab. II, obr. č. 6). Ten je tvořen červeno-zlatě čtvrceným štítem, v jehož 1. a 4. poli je znak zdejšího biskupství - stříbrný kříž - používaný již od 13. stol., 2. a 3. pole je znakem hrabství Holland, červený lev s modrým jazykem a zbrojí, srdeční štítek je znakem města Utrechtu (Tab. II, obr. č. 2). Na štít je položena zlatá koruna s pěti listy. Štítonoši jsou dva kráčeji lvi. V této podobě byl znak schválen královským dekretem ze dne 14. dubna 1858. Císař Karel spojil v roce 1534 knížecí biskupství Utrecht s hrabstvím Holland. Městský znak naznačuje úzké vztahy mezi biskupstvím a městem.

Provincie je jednou z nejstarších v Holandsku a má pro hospodářství země nezanedbatelný význam. Rozkládá se na ploše o rozloze 1.396 km², kterou obývá 900 tis. lidí. Do zdejšího Úřadu se sbíhají nitky administrativního, kulturního a ekonomického života. V současné době usiluje o navázání užších obchodních kontaktů s naší republikou, její sférou zájmu je Jižní Morava.

V doprovodu pana H. Engelbrechta míříme do sídelního města holandských králů. Po slavnostním otevření heraldické výstavy a nezbytných společenských formalitách zbylo něco času na kratičkou procházku Haagem. Zdejší Dvůr se před revolucí velmi podobal ostatním dvorům evropských panovníků. Zde našel útočiště po svém útěku z Čech Fridrich Falcký. Sídlil zde později i místodržitel

a scházely se zde generální stavy. Zde také projednaly v roce 1651 odvetu za vyhlášení Navigační charty, která byla zaměřena proti Holandskem zprostředkovanému obchodu s Anglií. Na základě výsledku jednání pak v letech 1652 - 1654 proběhla holandsko-anglická válka. V roce 1748 zde vzplálo povstání proti Vilému Oranžskému.

Když byl opětovně do čela státu povolán král, byl 's Gravenhage prohlášen za sídlo úřadů, to proto, aby se žádné z tehdejších velkých měst nemohlo povyšovat nad jiné. Procházíme diplomatickou čtvrtí, náměstím s domem, kde kdysi sídlila královna - matka, a který se na venek téměř neliší od ostatních měšťanských domů. Míjíme královský zámek, který vyhlíží ve srovnání s našimi šlechtickými sídly jako lepší vila a již jsme v prostorách zdejšího hradu, kde nyní našly své sídlo nejen obě komory sněmu, ale i úřad ministerského předsedy. Pohledem na zdejší gracht se loučíme a pomalu se vracíme zpět. Díky dopravnímu kolapsu na dálnici využíváme bočních cest k letmému poznání holandského venkova.

Následující ráno, obohaceni novými zkušenostmi a poznáním, odjíždíme domů. Tentokrát se s námi na holandsko-německé hranici loučí celník, následuje cesta napříč NSR v opačném směru, než před několika dny a po hodině čekání na celništi v Rozvadově se konečně opět ocitáme na známých místech.

Naše poděkování patří rodině Engelbrechtových, kteří se o nás dobře postarali a umožnili nám nejen soukromě nahlédnout do chodu holandské domácnosti, ale přispěli i radami k bližšímu poznání hostitelské země. Dík náleží i panu Drs W. Engelbrechtovi, který byl nejen po celou tu dobu naším průvodcem, ale s nevšední laskavostí přetlumočil popisy znaků holandských měst z knihy De gemeentewapens van Nederland autora Kl. Sierksmy, vydané nakladatelstvím Prisma v Utrechtu roku 1960.

Resumé:

Die Installation der Ausstellung "Komenský und seine Zeit in Heraldik" war eine Inspiration für den Beitrag "Die holländischen Reisen". Es sind hier manche historischen Ereignisse des Landes sowie der besuchten Städte erwähnt. Dazu sind die Wappen der Niederlanden, der Provinz Utrecht, der Städte Utrecht, Amsterdam, Haag, Naarden, Kerkrade und Valkenburg beigelegt. Das alles ist durch kleine Bemerkungen des Autors - auch aus anderen holländischen Lebensgebieten - ergänzt.

- M. K. -

ZPRÁVY

Oslavy 400 letého narození J. A. Komenského.

Zmíněné výročí se mnohde začalo oslavovat i s jistým předstihem. V rámci připomenutí tohoto jubilea rozesílalo Muzeum J. A. Komenského v Uherském Brodě nabídky tiskovin obsahujících mimo jiné i starší práce o oslavenci včetně reprintu jeho mapy Moravy. Jaký průběh měly různé konference a jak vypadaly různé expozice připravované k tomuto významnému datu v muzeích České republiky, najmě v Uherském Brodě, se nám i přes písemné urgencye nepodařilo zjistit.

O to zajímavější jsou zprávy ze Slovenska. Víme, že například v trenčínském Domě armády se jedna z takovýchto akcí odehrála, i když expozice byla zapůjčena právě ze zmíněného moravského města. Zřejmě byla putovní, protože se o ní dovídáme ze zpráv z Martina. Zahanbit se nedala ani nositelka slavného jména, Univerzita J. A. Komenského v Bratislavě, v jejíž aule po dobu trvání konference "J. A. Komenský a slovenská kultura" probíhala výstava se zaměřením k činnosti tohoto velkého pedagoga. Vpravdě reprezentační akce proběhla na Bratislavském hradě, kde expozici ze svých fondů instalovalo Slovenské národní muzeum v Bratislavě.

Oslavy většího rozsahu proběhly v Púchově, kde při této příležitosti se opět uskutečnila, rozsahem menší, výstava. Je škoda, že nedošlo k otevření tamního muzea, jistě by stálo za to, aby zdejší návštěva J. A. K. u spolubratří byla řádně dokumentována.

Závěrem děkuji za mnohé podněty pracovníku trenčínského muzea panu Dr. M. Šišmišovi st.

- Ma -

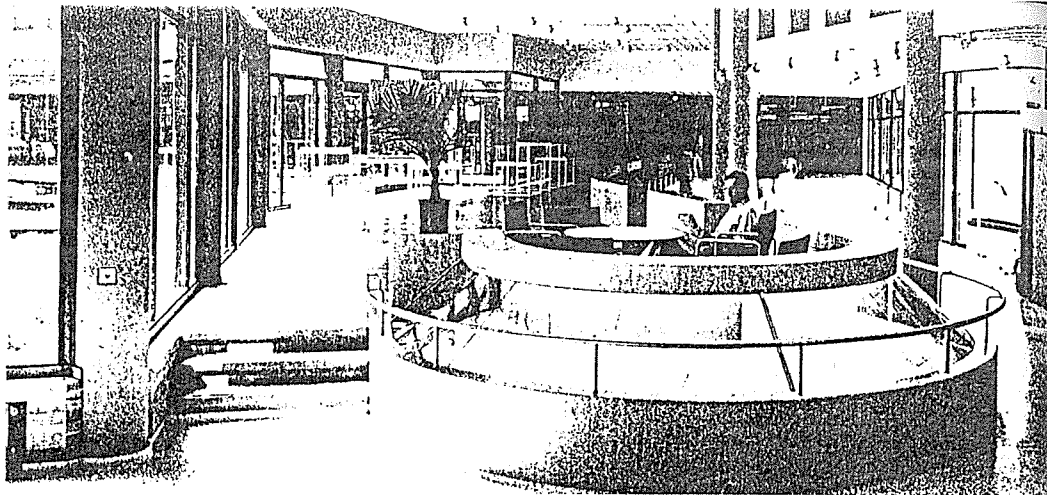
Výstavy:

Komenský a jeho doba ve světle heraldiky.

Ve dnech 6. 6. - 31. 7. 1992 se uskutečnila ve vstupní aule Všeobecného říšského archivu v holandském Haagu (viz obrázků), další z výstav heraldických kreslířů, spolupořádaná naším Klubem. Protože se jednalo o ojedinělou akci a první toho druhu v zahraničí, věnujeme jí více prostoru.

Základy pro jednání byly položeny už při příležitosti IV. setkání genealogů a heraldiků v Ostravě roku 1989. Tam, kromě jiného, zanechala u pana Drs W. Engelbrechta silný zážitek tehdejší výstava Heraldická tvorba '89. Později se kolem této otázky rozvinula čilá korespondence a nakonec padl návrh na prezentaci tvorby československých heraldických kreslířů v sídelním městě holandských králů. Bylo dohodnuto, že výstava bude zaměřena ke Komenského výročí s tím, aby jednotliví vystavovatelé vytvořili určitý tematický okruh, který by měl vztah k určité oblasti oslavencova působení. Tehdejší politická scéna v naší republice se měnila den ze dne a ze strany holandských navrhovatelů byl vznesen požadavek, aby dva kreslíři byli z Čech, dva z Moravy a tři ze Slovenska. Toto se ukázalo jako utopie, poněvadž v prvním kole se většina potencionálních vystavovatelů omluvila. Bylo otevřeno kolo druhé, ale ani to nebylo o mnoho úspěšnější, navíc odřekl svou účast další z kreslířů, důvodem bylo přecenění vlastních sil. Následovalo tedy kolo třetí, kde byli o účast požádáni všichni heraldičtí tvůrci, jejichž adresa byla Klubu známa. Během všech tří kol byli požádáni všichni potencionální vystavovatelé o adresy jim známých lidí, kteří se heraldikou zabývají. Bohužel, odpovědi vedly pouze k okruhu nám známých lidí a nepřinesly nic nového.

Zadání bylo známo, každý z vystavovatelů si vybral svůj okruh zájmu a akce se slibně rozeběhla. Počet definitivně přihlášených se definitivně ustálil na počtu 11 lidí. Ale ani toto nebylo definitivní. Díky liknavosti našich pošt při doručování dopisů se stalo, zároveň s doslova šibeničním termínem, že postupně odřekli svou účast další čtyři lidé a tak se konečný počet autorů snížil na původně požadovaných sedm lidí. V té době vznikl požadavek ze strany spolupořadatelů ze Všeobecného říšského archivu na výrobu plakátů a katalogu výstavy včetně dodání. Prvého úkolu se ujal

Říšský archiv - interiér

pan Pavlů a svého úkolu se zhostil vynikajícím způsobem. Plakát po menších úpravách se stal částí přebalu katalogu (viz zadní strana ORLICE 1/92). Mnohé z textů pro katalog získal p. Engelbrecht od svých kolegů, zbytek dodali zúčastnění kreslíři a jejich odborní poradci.

Protože nebylo možno počítat s finanční podporou klubové pokladny, byla otevřena jednání související s touto otázkou s různými podniky. Holandské zákony jsou natolik přísné a najít v nich skulinku je nemožné, že nedovolily prezentovat činnost případných sponzorů dle jejich představ a tak jeden po druhém odstupoval od podpory, až nakonec nezbyl ani jediný. Navíc, na poslední chvíli byl tlumočen požadavek ze stravy ARA na financování občerstvení při vernisáži výstavy. Je třeba zdůraznit, že tato instituce upustila od běžného požadavku plateb pronájmu jednotlivých panelů. Zde opět projevil velké pochopení pan Engelbrecht a mecenáše našel v Úřadu provincie Utrecht. Mezitím byly natisknuty plakáty pod autorským dohledem pana Pavlů, dokončován obsahově se neustále měnící katalog výstavy, byly zasílány, ev. osobně doručovány jednotlivé znakové soubory. I zde se však našly výjimky a několik kreseb bylo dodáno po termínu, což nejen ovlivnilo práci soudního znalce při odhadu finanční výše jednotlivých exponátů, ale mělo to i svůj vliv na vydání povolení k dočasnému vývozu uměleckých děl, práci celní správy a v neposlední řadě na termín dphotovení definitivní podoby katalogu. Nakonec se poda-

řilo dva dny před nástupem cesty do Holandska všechny formality vyřídit a zaplatit veškeré poplatky a zálohy. Zbývalo zabalit všechny kresby, katalogy a zbývající část plakátů a připojit k nim průvodní listiny opatřené spoustou nepostradatelných razítek.

Samotná instalace expozic proběhla tři dny před zahájením vernisáže a byla provedena dle návrhů autorů kreseb účastníky putování Nizozemím. V prvním okruhu vystavoval pan Pavlů uhersko-broderskou heraldiku, následovali pánové Baroch se znaky členů Direktorátu, Magni se znaky vojevůdců zúčastněných v bitvě na Bílé hoře, a to po sedmi z každého tábora, Mysliveček s mapou pobělohorských konfiskátů na Moravě, doplněnou znaky všech význačnějších, takto postižených rodů. Pan Kotěšovec přispěl znaky exulantských rodin z Loketska a Chebska. Pan Kasík si zvolil téma Waldštejnovy chebské vraždy a prezentoval ji deseti znaky zavražděných i vrahů. Sedmá vitrina patřila jedinému slovenskému zástupci panu Čisárikovi ml., který na mapě Slovenska naznačil putování J. A. K. touto zemí v letech 1650 - 1654. Mapa byla doplněna pečeti obcí a znaky státních útvarů či zemí, města a šlechtických rodů. Pro přehlednost a přiblížení daného tématu bylo použito samostatného textu. Katalog o 44 stranách, z nichž 7 jich bylo věnováno obrázkům, byl opatřen úvodním slovem pana Engelbrechta, který zároveň propagoval jediného sponzora - Úřad provincie Utrecht. Dále zde byl holandským historikem P. M. Peuckerem přiblížen život a dílo J. A. Komenského, o české heraldice napsal krátké pojednání Dr. T. Krejčík, který byl zároveň autorem textu k expozici pana Kasíka, slovenskou heraldiku přiblížil nizozemským zájemcům Dr. L. Vrteř, který byl zároveň autorem doprovodného textu k expozici pana Čisárika a o KGHO a stejně jako o Ostravě, sídle Klubu, napsal několik poznámek předseda Klubu. O tom, že slovenským kolegům velmi záleželo na dobrém přijetí jejich expozice, svědčí i lektorské práce Prof. Dr. J. Nováka, DrSc. a Dr. F. Botesa z kartografického oddělení Slovenského národního archivu v Bratislavě. Při příležitosti instalace výstavy byly dohodnuty s předsedou výstavní komise ARA některé detaily, které měly dodat lesk vernisáži výstavy.

Výstava byla holandskými kolegy propagována nejen plakáty a tiskem, ale i osobními pozvánkami adresovanými představitelům kulturních, společenských a samosprávných institucí. Na vernisáž

se dostavili téměř všichni pozvaní, ti, kteří nemohli, se alespoň omluvili a poslali za sebe své zástupce. Bohužel, mezi chybějícími byli i pracovníci Komenského muzea v Naardenu a co bylo velmi zarážející těch několik minut, po které trvalo slavnostní zahájení, nebyl ochoten obětovat žádný pracovník z velvyslanectví České a Slovenské federativní republiky, oním důvodem jejich nepřítomnosti byly začínající volby. Tato skutečnost byla v auditoriu kvitována tichým úžasem.

Slavnostní ráz celé akci dodal pan prof. jedné z holandských univerzit, který pro tuto příležitost přerušil svou dovolenou, aby mohl přednést pět českých, slovenských a moravských písní. Poté se ujal slova pan Ooijewar, předseda výstavního výboru, který nejen zhodnotil rok a půl trvající práci tohoto uskupení při přípravě výstavy, ale stručně zhodnotil i jednotlivé expozice. Několik slov a zároveň poděkování za KGHO pronesl jeho předseda (oba projevy překládal pan Engelbrecht) a poté byla výstava prohlášena za otevřenou. Po tomto aktu následovala prohlídka expozic s vizitkami autorů a dost často bylo nutno o každém říci několik vět, zmínit se i o další jeho tvorbě a zodpovědět i několik rafinovaných otázek. Po skončení společenských povinností, při kterých si byli navzájem představení zajímaví lidé a podáváno občerstvení, se autor tohoto příspěvku vydal v doprovodu obou pánů Engelbrechtů na krátkou prohlídku Haagu.

Jak jsme se později dověděli, výstava s podtitulem Moderní čeští a slovenští heraldičtí kreslíři se představují, byla na tomto teritoriu vůbec první zahraniční akcí tohoto druhu. Zřejmě budila zaslouženou pozornost, protože doba jejího konání byla o čtrnáct dnů prodloužena. Podle zpráv z jiných pramenů byla nabídnuta některým z účastníků i spolupráce s cizími organizacemi. Domníváme se, že výstava splnila nejen svůj účel, ale pomohla k jinému nazírání na vývoj a dosažené výsledky na poli heraldické tvorby v České a Slovenské republice.

- Ma -

Představujeme heraldické kreslíře ...

Ladislav Čisárik (nar. 29. 12. 1953 v Teplicích)

Po absolvování studia na Střední umělecko-průmyslové škole v Bratislavě nastoupil do pracovního procesu v podniku Výstavnictvo v Bratislavě, kde se věnoval plakátové tvorbě a obalové technice. V tomto oboru získal ocenění i na mezinárodních soutěžích. Prochází profesí kresliče v Slovenskom ústavu pamiatkovej starostlivosti a ochrany prírody v Bratislavě a od roku 1979 působí jako samostatný výtvarník a grafik.

Postupně se začal zabývat i heraldickou tvorbou, zprvu restaurátorskými návrhy, později již aktivně ve spolupráci s Heraldickou komisí Ministerstva vnútra Slovenskej republiky a předními slovenskými heraldiky J. Novákem a L. Vrteľem. Jeho heraldická tvorba má široký záběr, navrhl nebo upravil na 100 znaků a pečeti slovenských obcí a měst, bez zajímavosti nejsou ani jeho zásahy do tvorby státních symbolů v České a Slovenské federativní republice, v této oblasti se výrazně zapsal na Slovensku. Občas se vrací k původní profesi, zde je nutno připomenout různé podnikové a firemní značky, stejně jako grafické značky (Slovenská genealogicko-heraldická spoločnosť pri Matici Slovenskej, Spolek sv. Cyrila apod.). Od roku 1990 je členem grafického designu "Letra".

Výstavy:

- Současná heraldická tvorba '86 - Gottwaldov 1986
- Heraldická tvorba '89 - Ostrava 1989
- Zo súčasnej heraldickej tvorby - Trenčín 1991
(tato putovní výstava se těší velkému zájmu slovenské veřejnosti ve větších městech a je o ni zájem i v zahraničí)
- Komenský a jeho doba ve světle heraldiky - Haag 1992

České heraldické veřejnosti je znám jako autor kreseb v následujících publikacích:

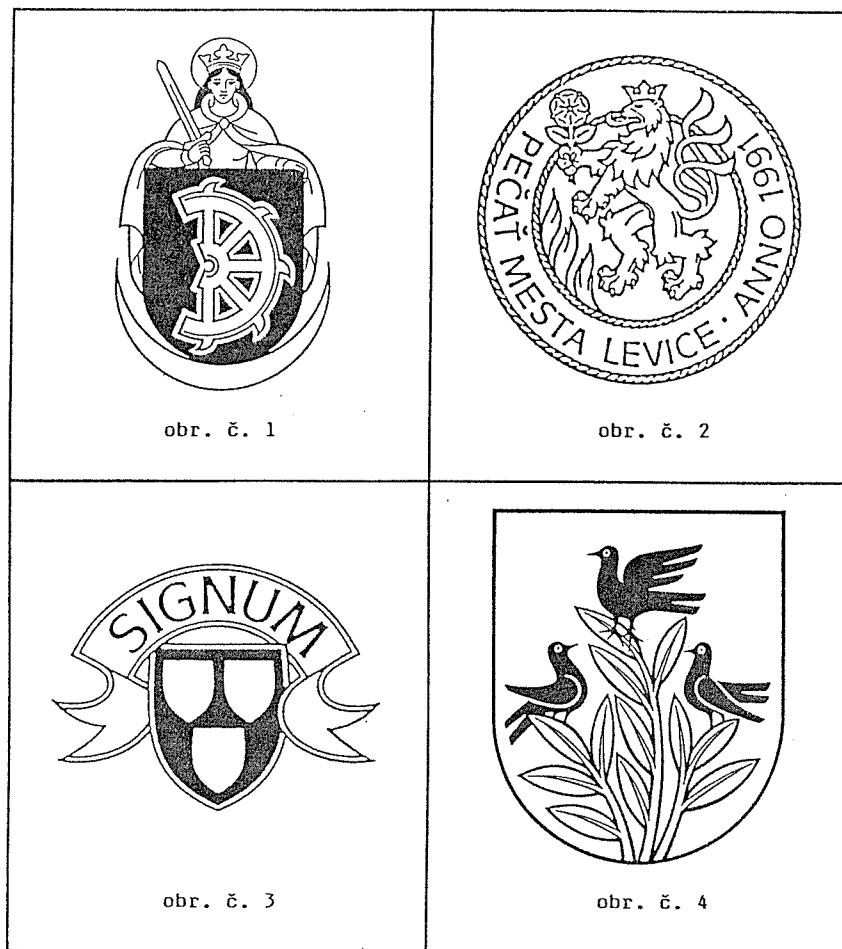
- Erby miest vyhlásených za pamiatkové rezervácie (J. Novák, Bratislava 1986)
- Štátne znaky v Čechách a na Slovensku dnes aj v minulosti (J. Novák, Bratislava 1990)
- Erby a vlajky miest v Slovenskej republike (P. Kartous, J. Novák, L. Vrteľ - Bratislava 1991)

V současné době působí pan Čisárik ve vlastním tiskařském a grafickém provozu "Signum".

Z jeho bohaté tvorby vybíráme následující ukázky:

- obr. č. 1: znak města Handlové
 obr. č. 2: pečeť města Levice
 obr. č. 3: firemní značka podniku Signum
 obr. č. 4: nově vytvořený znak obce Hôrky

- Ma -

obr. č. 1

obr. č. 2

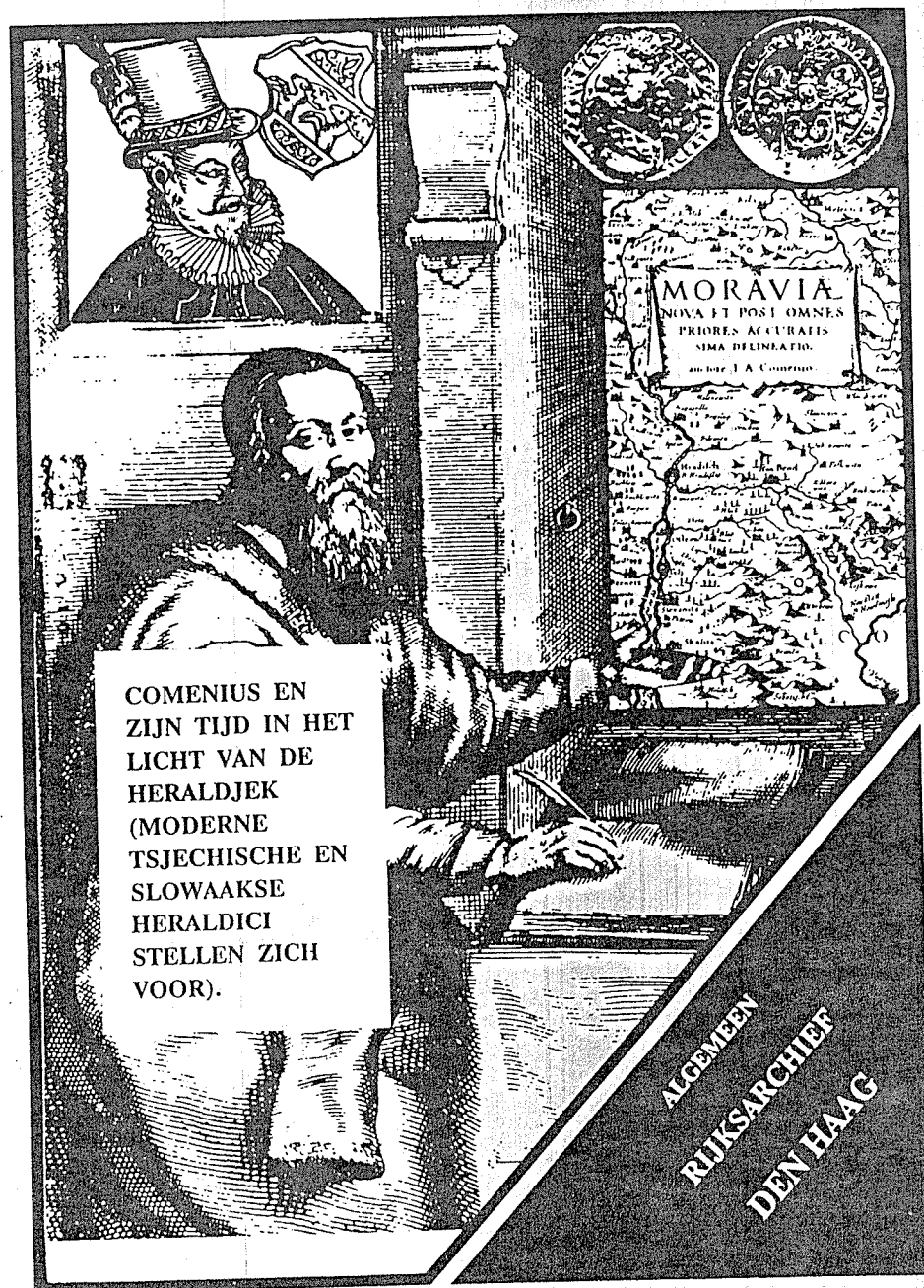
obr. č. 3

obr. č. 4

OBSAH ORLICE 1/92:

str.:

Úvod	1
J. A. Komenský (1592 - 1670)	2 - 5
Pútnik J. A. Komenský na Slovensku (1650 - 1654)	6 - 19
Holandské archivy	20 - 25
Státní archivy v Nizozemí	26 - 29
Putování Nizozemím	30 - 41
Zprávy: - Oslavy 400 letého výročí narození Jana Amose Komenského	42
- Výstavy	43 - 46
- Představujeme heraldické kreslíře ...	47 - 48
Příloha:	
- Jiří Stibor	
Zemská kniha opolsko-ratibořská z let 1532-1543	39 - 58

COMENIUS EN
ZIJN TIJD IN HET
LICHT VAN DE
HERALDIK
(MODERNE
TSJECHISCHE EN
SLOWAAKSE
HERALDICI
STELLEN ZICH
VOOR).

ALGEMEEN
RIJKSARCHIEF
DEN HAAG